

Kan lovlige stridshandlinger være terror?

Spørsmålet om straffelovens terrorbestemmelser får anvendelse på lovlige stridshandlinger begått av ulovlig stridende i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt.

Kandidatnummer: 720

Leveringsfrist: 25. november 2012

Antall ord: 17 209

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Presentasjon av problemstillingen	1
1.2	Relevans	2
1.3	Oppgavens relevans for straffeloven 2005 og pågående endringsforslag	3
1.4	Avgrensninger	4
1.5	Begrepsavklaring	5
1.6	Metode	6
1.7	Oppgavens oppbygging	8
2	DEKKER TERRORBESTEMMELSENS ORDLYD OGSÅ LOVLIGE STRIDSHANDLINGER?	8
2.1	Terrorbestemmelsens ordlyd og anvendelsesområde	8
2.1.1	Primærforbrytelsen og terrorfinansiering	9
2.2	Humanitærrettens bestemmelser om stridshandlinger i internasjonale og ikke- internasjonale væpnede konflikter	11
2.2.1	Innledning om humanitærretten	11
2.2.2	Skillet mellom en lovlig stridshandling og humanitærrettens terrordefinisjon	14
2.2.3	Terror som krigsforbrytelse i straffeloven 2005 og konkursspørsmålet .	17
2.3	Er stridshandlinger foretatt av ulovlig stridende i ikke-internasjonal væpnet konflikt i strid med humanitærretten?	18
2.3.1	Aktørenes status og retten til å delta i stridigheter	20
2.3.2	Hva er de rettslige følgene av at ulovlig stridende deltar i en ikke- internasjonal væpnet konflikt?	23
2.4	Konklusjon om terrorbestemmelsens ordlyd og humanitærrettens regler	28

3	HVORDAN SKAL TERRORBESTEMMELSEN TOLKES I LYS AV AMNESTIOPPFORDRINGEN?	29
3.1	Presumsjonsprinsippet, forrangsbestemmelsen, rettstridsreservasjonen og folkeretten som straffeutelukkelsesgrunn	30
3.1.1	Presumsjonsprinsippet og straffeloven § 1	30
3.1.2	Den alminnelige rettstridsreservasjonen og folkeretten som straffeutelukkelsesgrunn	32
3.2	Får terrorbestemmelsene anvendelse i en ikke-internasjonal væpnet konflikt	33
3.2.1	Lovgiverviljen	33
3.2.2	Det internasjonale grunnlaget for bestemmelsene	36
3.2.3	Rettspraksis	41
3.2.4	Fremmed rett	45
3.2.5	Hovedregelen om stridshandlingers straffbarhet.....	49
3.3	Finnes det tilfeller der ulovlig stridendes lovlige stridshandlinger allikevel holdes utenfor terrorbestemmelsen?	50
3.4	Konklusjon om lovlige stridshandlingers straffbarhet.....	52
4	ER HUMANITÆRRETTENS AMNESTIOPPFORDRING TILSTREKKELIG IVARETATT? – EN VURDERING AV DEN GJELDENE RETTSREGEL DE LEGE FERENDA	53
5	AVSLUTTENDE BEMERKNINGER	60
	KILDELISTE.....	61
5.1	Bøker og artikler	61
5.2	Norske lover	64
5.3	Forarbeider.....	64
5.3.1	Norges offentlige utredninger	64
5.3.2	Odelstingsproposisjoner	65
5.3.3	Innstillinger	65
5.4	Traktater og internasjonale konvensjoner.....	66

5.5	FNs sikkerhetsrådsresolusjoner	68
5.6	EU-rettsakter.....	68
5.7	Domsregister.....	68
5.7.1	Norges Høyesterett.....	68
5.7.2	Underrettsavgjørelser	68
5.7.3	Utenlandske dommer	69
5.7.4	Avgjørelser fra internasjonale domstoler	69
5.8	Andre kilder	69

1 Innledning

1.1 Presentasjon av problemstillingen

Hovedproblemstillingen i denne oppgaven er om straffelovens bestemmelser får anvendelse på handlinger som ikke strider mot humanitærretten, heretter lovlige stridshandlinger.¹ Problemet oppstår da enkelte av handlingene som er omfattet av gjerningsbeskrivelsen i straffelovens terrorbestemmelse kan være lovlige stridshandlinger hvis de utføres i en væpnet konflikt. Det aksepteres at visse handlinger begått av en stats væpnende styrker i en internasjonal væpnet konflikt er unntatt terrorforbudet.² Spørsmålet er om det også gjelder et unntak for ikke-statlige styrker eller såkalte ulovlig stridende for handlinger begått i en ikke-internasjonal væpnet konflikt. En slik situasjon kan tenkes der en opprørsgruppe gjennomfører en væpnet aksjon i tilknytning til en ikke-internasjonal væpnet konflikt, for eksempel en selvmordsaksjon, rettet mot et militært mål, med det «formål å forstyrre alvorlig en funksjon av grunnleggende betydning i samfunnet», jf. Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902, heretter straffeloven § 147a. Denne situasjonen vil etter en nærmere vurdering kunne anses som en lovlig stridshandling, samtidig som den oppfyller gjerningsbeskrivelsen i terrorbestemmelsen. Spørsmålet er derfor om en person som enten selv deltar i utførelsen av handlingen eller bidrar finansielt til dens gjennomførelse, kan straffes etter de norske terrorbestemmelsene. Dette er til dels et uavklart spørsmål med sterke argumenter for begge utfall. På den ene side står verdenssamfunnets ønske om å slå hardt ned på terrorhandlinger, samt betydningen av staters suverene rett til å straffeforfølge voldsutøvere. På den annen side taler humanitærrettens oppfordring om å bevilge etterføl-

---

¹ Begrepet ”lovlige stridshandlinger” er ikke definert i humanitærretten, men brukes i litteraturen om handlinger som er begått med krigsformål i overensstemmelse med humanitærretten. Ofte reserveres begrepet for stridshandlinger begått av lovlig stridende. I denne oppgaven vil begrepet derimot anvendes, noe forenklet, på handlinger som ikke er i strid med humanitærretten uavhengig av hvem som begår handlingen.

² Saul (2006) s. 69

gende amnesti for lovlige stridshandlinger, og betydning dette har i forsoningsprosesser, mot at lovlige stridshandlinger er omfattet av terrorbegrepet.³

Usikkerheten er størst når det gjelder ikke-internasjonale væpnende konflikter, og da særlig for handlinger utført av ulovlig stridende i en konflikt som reguleres av Genève-konvensjonenes artikkel 3.⁴ Samtidig er behovet for en avklaring i slike situasjoner særlig stort.

1.2 Relevans

Globalisering i form av økt mobilitet og kommunikasjon på tvers av landegrensene, innebærer at så vel norske statsborgere, som utlendinger kan ha begått, forsøkt å begå, finansiert, eller oppfordret andre til å begå handlinger som oppfyller gjerningsbeskrivelsen i den norske terrorbestemmelsen i en del av verden der det råder væpnet konflikt. De fleste av verdens konflikter i dag er av ikke-internasjonal karakter, noe som gjør at problemstillingen i høyeste grad er aktuell. Problemstillingens praktiske relevans vises i påtalemyndighetens fokus på pengeoverføringer til konfliktområder, og har kommet på spissen i en sak der en norsk statsborger stod tiltalt for terrorfinansiering av den somaliske væpnede gruppen Al-Shabaab.

Oppgavens problemstilling er teoretisk relevant da det på bakgrunn av det tilgjengelige rettskildebildet later til å være usikkerhet rundt humanitærrettens terrorbegrep og folkerettens betydning for tolkningen av de norske terrorbestemmelsene. For den påståtte lovbryster vil spørsmålet selvsagt ha stor relevans både for straffbarhet, strafferamme, adgang til bruk av tvangsmidler og hvor langt i forberedelsen man straffefritt kan gå.

---

³ Internasjonal humanitærrett kalles også krigens folkerett. I denne oppgaven vil rettsområdet gjennomgående forkortes humanitærretten.

⁴ De fire Genève-konvensjonene fra 1949 har felles artikkel 2 og 3. Disse artiklene vil heretter benevnes henholdsvis fellesartikkel 2 og 3.

Som illustrasjon på den usikkerheten som råder, kan det vises til uttalelsene til Politiets sikkerhetstjeneste (PST) i forbindelse med norske statsborgeres deltagelse i Syria-konflikten høsten 2012.⁵ Avdelingsdirektør og påtaleansvarlig i PST advarte i VG nordmenn mot deltagelse i konflikten og sa: ”Slik vi ser på situasjonen i Syria er det en ikke-internasjonal, væpnet konflikt. Da er det slik at norske terrorbestemmelser kan komme til anvendelse for de som deltar på opprørernes side.” Videre understreket han at straffeforfølgelse for krigsforbrytelser kan være aktuelt uansett på hvilken side av konflikten man bidrar, men at det kan ha betydning hvilken gruppering man støtter eller slåss sammen med, og at det ikke er åpenbart at opprørerne har adgang til å gjennomføre stridshandlinger. Han uttalte videre at norsk lov åpner for straffeforfølgelse dersom man i konflikten i Syria begår handlinger som strider mot terrorbestemmelsene.

Med forbehold om feilsiteringer og utelatte presiseringer, er det en rekke sider ved disse uttalelsene som bør undersøkes og belyses nærmere. Flere av de ovennevnte spørsmålene vil behandles i denne oppgaven. Det vil ikke foretas en fullstendig vurdering av de rettslige konsekvenser av nordmenns deltagelse i Syria-konflikten, men eksempelet vil brukes som illustrasjon i oppgaven der dette fremstår hensiktsmessig.

1.3 Oppgavens relevans for straffeloven 2005 og pågående endringsforslag

Oppgavens tema er også relevant for tolkningen av Lov om straff av 20. mai 2005 nr. 28, heretter straffeloven 2005. Det følger av forarbeidene til terrorbestemmelsene i straffeloven 2005, som kom inn i den nye loven i 2008, at definisjonen av terrorhandlinger i hovedsak videreføres fra någjeldende straffelov. De nye terrorbestemmelsene medfører imidlertid en ”beskjeden nykriminalisering”.⁶ Terrorbestemmelsene i straffeloven 2005 er mer spesialiserte og eksplisitte, og i tillegg fordelt over fjorten bestemmelser, mot tre i

---

⁵ Akerhaug (2012)

⁶ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 154. Blant annet favner den nye terrorfinansieringsbestemmelsen i § 135 noe videre enn den någjeldende § 147 b ved at også finansiering av terrorrelaterte handlinger er omfattet.

någjeldende straffelov.⁷ Det er også gjort endringer i det subjektive overskudd som kreves for domfellelse etter bestemmelsene. Mens det i straffeloven § 147 a kreves terrorforsett, vil det i de nye bestemmelsene kreves terrorhensikt. Dette er en innsnevring i forhold til någjeldende lovgivning.⁸ Denne endringen har imidlertid ingen direkte betydning for oppgavens tema.

De nye bestemmelsene og deres forarbeider vil brukes i oppgaven for å belyse problematikken. Forarbeidene til de nye bestemmelsene fra 2007 inneholder visse relevante avklaringer, men hovedproblemstillingen er fortsatt aktuell selv om den nye loven skulle tre i kraft uten nærmere presiseringer.

Også dagens terrorbestemmelser er nylig foreslått endret. Forslagene i høringsnotatet går blant annet ut på en kriminalisering av forberedelseshandlinger, samt forslag om å utvide anvendelsesområdet til terroroppfordringsbestemmelsen.⁹ Det er imidlertid ikke foreslått endringer eller presiseringer som har direkte betydning for det aktuelle spørsmålet.

1.4 Avgrensninger

Temaet for denne oppgaven er terrorbestemmelsenes anvendelse i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt. Problemstillingen omfatter stridshandlinger. Det avgrenses derfor mot terrorhandlinger begått i fredstid. Dette innebærer i realiteten at handlinger begått i Norge ikke er relevante for oppgaven. Derimot vil handlinger begått i utlandet av norske statsborgere eller personer bosatt i Norge kunne være relevante, jf straffeloven § 147 a og § 147 b, jf. § 12. Terrorbestemmelsen og terrorfinansieringsbestemmelsen er også omfattet av de bestemmelser som kan straffeforfølges etter den norske straffeloven selv om handlingen er begått i utlandet av utlendinger.¹⁰

---

⁷ Straffeloven 2005 kapittel 18

⁸ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 14-15

⁹ Justis- og beredskapsdepartementet (2012)

¹⁰ Straffeloven § 12 første ledd nr. 4

Det kan reises en rekke spørsmål om terrorbestemmelsenes anvendelse i en væpnet konflikt. Det må skilles mellom lovlige og ulovlige stridshandlinger, samt internasjonale væpnende konflikter og de forskjellige kategorier av ikke-internasjonale væpnet konflikt. For ulovlige stridshandlinger reiser det seg spørsmål om forholdet mellom terrorbestemmelsene og krigsforbrytelsesbestemmelsene og om disse kan anvendes i konkurrans. Videre reiser det seg spørsmål om enkelte grupper mennesker er unntatt fra terrorbestemmelsene, også i de tilfeller der deres handlinger etter humanitærretten må bedømmes som ulovlige stridshandlinger. I første rekke vil dette kunne være tale om regulære statlige styrker. Deretter kan det reises spørsmål om svaret på den ovennevnte problemstillingen vil være forskjellig avhengig av hva slags type konflikt det er tale om.

Denne oppgaven dreier seg om handlinger som oppfyller gjerningsbeskrivelsen i terrorbestemmelsen, men som ikke strider mot humanitærrettens regler. Spørsmålet er om disse handlingene er omfattet av terrorbestemmelsene forutsatt at det er tale om en lovlig stridshandling. Det første settet spørsmål om ulovlige stridshandlinger vil derfor kun behandles i den grad det er relevant for å avklare spørsmålene om lovlige stridshandlinger. De største usikkerhetsmomentene ligger i spørsmålet om anvendelse av terrorbestemmelsene i en ikke-internasjonale væpnet konflikt. Jeg velger derfor å avgrense mot internasjonale konflikter og konsentrere meg om ikke-internasjonale konflikter, mer bestemt anvendelse av terrorbestemmelsene i konflikter som faller inn under fellesartikkel 3 i de fire Genève-konvensjonene.

1.5 Begrepsavklaring

Definisjonen av terror i fredstid og i væpnet konflikt ligger i kjernen av oppgavens problemstilling. Det vil derfor ikke være hensiktsmessig å forsøke seg på en definisjon i innledningen. Det kan imidlertid allerede her introduseres et skille mellom begrepene «terror» og «terrorhandling». Mens det i dagligtalen ofte er tale om «terrorisme», har den

norske lovgiver valgt begrepet ”terrorhandling”.¹¹ Bestemmelsene i den norske straffeloven som er gjenstand for undersøkelse i denne oppgaven inneholder således et forbud mot å begå, finansiere og oppfordre til en terrorhandling.¹² Det er en noe upresis forenkling når disse bestemmelsene i det følgende kalles ”terrorbestemmelsene”.

Videre vil begrepet ulovlig stridende brukes om personer som deltar i stridighetene uten å være såkalte kombattanter, det vil si uten å ha en særskilt rett til det etter Genève-konvensjonene. Disse personene kan også kalles ulovlig stridende, uprivilegerte stridende, irreelle sivile eller ikke-kombattanter.

1.6 Metode

Utgangspunktet for denne oppgaven er norsk strafferett. Imidlertid vil folkeretten stå sentralt da de norske terrorbestemmelsene gjennomfører internasjonale terrorkonvensjoner og folkerettslige forpliktelser. Oppgaven bygger på alminnelig juridisk metode. Det tas utgangspunkt i Eckhoffs rettskildelære.¹³ Det gjennomgående metodiske spørsmålet i oppgaven er hvilken betydning internasjonale rettskilder har ved tolkningen av norsk lov, samt tolkning av internasjonale rettskilder. De ulike rettskildefaktorene vil bli behandlet hver for seg og det vil i tilknytning til disse også sies noe om deres rettskildemessige vekt og betydning.

Enkelte hovedtrekk kan det imidlertid sies noe om allerede her. Det metodisk interessante i oppgaven er spørsmålet om hvor mye vekt som skal legges på internasjonale kilder. Da de relevante norske lovbestemmelser er ment å gjennomføre internasjonale forpliktelser, vil tolkningen av disse forpliktelsene stå særlig sentralt. De internasjonale forpliktelsene i form av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1373 og Terrorfinansieringskonvensjonen, er imidlertid

---

¹¹ Straffeloven § 147 a

¹² Straffeloven § 147 a, § 147 b og § 147 c

¹³ Eckhoff (2001)

ikke direkte transformert i norsk rett slik dette begrepet er brukt av Eckhoff.¹⁴ Teksten i de to folkerettslige kildene er ikke oversatt og gjengitt i norsk rett, men gjennomført ved at innholdet i de folkerettslige forpliktelsene kommer til uttrykk i de norske lovbestemmelsene.¹⁵ Forpliktelsene setter i kun minimumskrav til den norske lovgivningen. Dette kan ha noe betydning for tolkningsspørsmålet.

Videre vil fremmed rett i form av praksis fra andre land ha særlig betydning da de samme folkerettslige forpliktelsene er gjennomført i fremmede lands rett og rettslikhet er trukket frem av lovgiver som en målsetning på grunn av terrorismens grenseoverskridende natur.

Et grunnleggende spørsmål i oppgaven er hvordan de nevnte internasjonale forpliktelsene står seg i forhold til annen internasjonal rett, og da særlig internasjonal humanitærrett. Den internasjonale humanitærretten som rettskildefaktor ved tolkningen av norsk rett vil derfor være en sentral del av oppgaven, men også forholdet mellom to folkerettslige kilder: internasjonal humanitærrett og internasjonale terrorkonvensjoner. Når det gjelder tolkningen av de internasjonale rettskildene vil den anviste metoden i Wien-konvensjonen om traktatretten, være relevant.¹⁶

Det knytter seg også visse metodiske særegenheter til det faktum at vi befinner oss på strafferettens område. I tillegg til den betydningen legalitetsprinsippet og den alminnelige rettstridsreservasjonen har ved tolkningen av straffebestemmelser, inneholder også straffeloven en egen bestemmelse som omhandler forholdet til folkeretten på strafferettens område.¹⁷

En ytterligere metodisk særegenhet er at straffeloven fra 1902 fortsatt er gjeldende rett, mens straffeloven 2005 ikke har trådt i kraft med unntak av kapittel 16 som for øvrig er

---

¹⁴ Eckhoff (2001) s. 288

¹⁵ Ot.prp. nr. 61 (2001-2002) s. 7-8

¹⁶ Wien-konvensjonen artikkel 31. Selv om denne konvensjonen ikke er ratifisert av Norge, er de prinsippene som fremkommer i artikkel 31 relevante da det er alminnelig antatt at disse gir uttrykk for sedvanerett, Fleischer (2005) s. 181

¹⁷ Straffeloven § 1(2)

relevant for oppgaven. Forarbeidene til den nye straffeloven vil bli presentert og behandlet som en relevant rettskilde i kraft av å gi uttrykk for lovgivers vurderinger og argumentasjon.

1.7 Oppgavens oppbygging

Da utgangspunktet for oppgaven er de norske terrorbestemmelsene, vil disse introduseres først i kapittel 2.1. Deretter vil det i kapittel 2.2 vurderes hva som er ulovlige stridshandlinger i humanitærretten sett i forhold til ordlyden i straffelovens terrorbestemmelser. I kapittel 2.3 behandles spørsmålet om ulovlig stridendes handlinger i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt utgjør ulovlige stridshandlinger, før hovedspørsmålet om hvordan straffeloven § 147 a skal tolkes de lege lata i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt behandles i kapittel 3. I kapittel 4 gis det en vurdering, de lege ferenda, av rettsregelen om terrorbestemmelsenes anvendelse i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt.

2 Dekker terrorbestemmelsens ordlyd også lovlige stridshandlinger?

I det følgende er spørsmålet om ordlyden i straffelovens § 147 a dekker handlinger som utgjør lovlige stridshandlinger i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt. Det avgrenses i første omgang mot spørsmålet om hvem som lovlig kan begå disse stridshandlingene. De norske terrorbestemmelsene vil først introduseres kort. Hovedvekten legges imidlertid på humanitærrettens bestemmelser da det er her oppgavens aktualitet ligger.

2.1 Terrorbestemmelsens ordlyd og anvendelsesområde

Egne straffebestemmelser om terrorhandlinger var oppe til diskusjon før 11. september 2001 og ble blant annet drøftet i Sikkerhetsutvalgets utredning fra 1993. Sikkerhetsutvalget konkluderte imidlertid med at vi i Norge allerede hadde straffebestemmelser som rammet alle typer terroristhandlinger og at det derfor kun var behov for mindre endringer i

straffeloven.¹⁸ Etter hendelsene 11. september og FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1373, vedtok regjeringen allerede 5. oktober 2001, provisorisk anordning om forbud mot finansiering av terrorisme.¹⁹ Deretter ble straffeloven § 147 a og § 147 b om henholdsvis terrorhandlinger og terrorfinansiering tilføyd i 2002,²⁰ mens § 147 c ble tilføyd i 2008.²¹ De førstnevnte bestemmelsene skal gjennomføre FN-konvensjonen av 9. desember 1999 om bekjempelse av finansiering av terrorisme og er ment å oppfylle forpliktelsene gitt av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1373 av 28. september 2001.²²

Straffelovens anvendelsesområde er regulert i lovens § 12. Utgangspunktet er at norsk straffelovgivning får anvendelse på handlinger begått i Norge, jf. § 12 første ledd nr. 1. Terrorhandlinger og terrorfinansiering kan også straffeforfølges i Norge etter det såkalte personalprinsippet, jf. § 12 første ledd nr. 3. Dette vil si at handlinger begått av norske statsborgere eller av «i Norge hjemmehørende person» er omfattet av straffelovens anvendelsesområde selv om handlingene er begått i utlandet.²³ Videre er § 147 a og § 147 b også blant bestemmelsene som kan anvendes mot utlendinger for handlinger begått i utlandet etter universalprinsippet, jf. § 12 første ledd nr. 4 bokstav a.

2.1.1 Primærforbrytelsen og terrorfinansiering

Hovedbestemmelsen om terrorhandlinger er gitt i straffeloven § 147 a. Terrorfinansiering er straffbart etter § 147 b, mens § 147 c rammer den som oppfordrer, rekrutterer eller lærer opp andre til å gjennomføre terrorhandlinger. De to sistnevnte bestemmelsene viser tilbake

---

¹⁸ NOU 1993:3 s. 20

¹⁹ Lov 5. oktober 2001 nr. 1134 § 1

²⁰ Tilføyd ved lov 28. juni 2002 nr. 54

²¹ Tilføyd ved lov 19. desember 2008 nr. 114

²² Ot.prp. nr. 61 (2001-2002) s. 7-8

²³ Det foreslås i høringsnotatet fra juli 2012 å legge § 147 c til oppregningen i straffeloven § 12 nr. 3 og 4 ”for å sikre at også slike forhold forfølges om de er begått i utlandet”, Justis- og beredskapsdepartementet (2012) s. 7

til terrordefinisjonen i § 147 a. Tolkningen av denne bestemmelsen er derfor avgjørende også for innholdet av de øvrige terrorbestemmelsene.

Straffeloven § 147 a definerer terrorhandlinger ved å referere til en rekke alvorlige forbrytelser slik disse er beskrevet i øvrige deler av loven og sier at dersom disse er utført med såkalt terrorforsett, vil handlingene være å anse som terrorhandlinger med en strafferamme på 21 år. De enkelte handlingene som vil kunne rammes som terrorhandlinger er blant annet skadeverk på infrastruktur, fly- og skipskapring, frihetsberøvelse, tvangsprostitusjon, slaveri, alvorlig legemsbeskadigelse og drap.

I tillegg til forsett for overtredelse av primærforbrytelsen, må det foreligge forsett for at handlingen vil medføre en særskilt følge. De tre alternativene for dette subjektive overskuddet er ramset opp i § 147 a første ledd a til c. Første alternativ dreier seg om destabilisering av sentrale funksjoner i samfunnet. Annet alternativ er å skape alvorlig frykt i befolkningen, mens tredje alternativ er å tvinge offentlige myndigheter til å foreta en handling av vesentlig betydning.

Terrorfinansiering er straffebelagt etter § 147 b. I stor grad rammer bestemmelsen også forberedelseshandlinger. Mens § 147 b første ledd forbyr fremskaffelse eller innsamling av midler som helt eller delvis skal finansiere terrorhandlinger, rammer § 147 b annet ledd finansiering av personer eller foretak som driver slik virksomhet. Det er etter annet ledd ikke nødvendig at pengene faktisk skal brukes til å finansiere terrorhandlinger. Også finansiering av for eksempel sykehusdrift, skoler og annet vil kunne rammes dersom mottageren defineres som en terrorgruppe etter § 147 b annet ledd. Mens personene som utøver terrorhandlingen må ha terrorforsett, er det tilstrekkelig at den som støtter terrorvirksomheten økonomisk har alminnelig forsett. At forsettet gjelder støtte til for eksempel sykehusdrift, er også tilstrekkelig etter annet ledd dersom gjerningspersonen har forsett med tanke på at mottager av støtten også driver terrorvirksomhet.²⁴

---

²⁴ Ot.prp. nr. 61 (2001-2002) s. 96-97

2.2 Humanitærrettens bestemmelser om stridshandlinger i internasjonale og ikke-internasjonale væpnede konflikter

Oppgavens hovedproblemstilling er om straffelovens terrorbestemmelser får anvendelse på lovlige stridshandlinger i en ikke-internasjonal konflikt. For å finne svar på dette spørsmålet må det undersøkes hva som utgjør lovlige stridshandlinger etter folkeretten. Humanitærretten fastsetter regler for hva som ikke er lov i en væpnet konflikt. Det går et grunnleggende skille i humanitærretten mellom internasjonale og ikke-internasjonale konflikter, samt mellom kombattanter (lovlig stridende) og ulovlig stridende. Det er helt grunnleggende i humanitærretten at kombattanter på den ene siden har rett til å delta aktivt i stridighetene, og på den annen side har amnesti for å ha begått lovlige stridshandlinger.²⁵ Hvem som er lovlig stridende og hva slags handlinger disse lovlig kan begå, avhenger av en kvalifisering av konflikten. Aller først må derfor grensene for denne kvalifiseringen trekkes.

2.2.1 Innledning om humanitærretten

Humanitærretten er i stor grad kodifisert gjennom en rekke internasjonale traktater. De fire Genève-konvensjonene er grunnstenen i humanitærretten, sammen med konvensjonenes tilleggsprotokoller av 8. juni 1977 om beskyttelse av ofre for internasjonale konflikter og ikke-internasjonale konflikter, heretter henholdsvis Tilleggsprotokoll I og Tilleggsprotokoll II. Det finnes også en lang rekke sedvanerettslige regler som har blitt samlet av Røde Kors.²⁶

2.2.1.1 Internasjonal konflikt og borgerkrig regulert av Tilleggsprotokoll II

Humanitærretten får anvendelse i væpnet konflikt. I grenseland mellom krig og fred fordrer anvendelse av humanitærretten en nærmere kvalifisering av konflikten.

---

²⁵ Kolb (2008) s. 203

²⁶ Henckaerts (2005)

Anvendelsesområdet for Genève-konvensjonene er formulert i fellesartikkel 2. Denne sier at konvensjonene får anvendelse på tre forskjellige situasjoner: væpnet konflikt mellom to eller flere stater, erklært krig mellom stater eller total eller delvis militær okkupasjon av en stat. Også sedvanerettslige regler og eldre humanitærrettslige avtaler får anvendelse hvis en av disse tre kriteriene er oppfylt. Artikkel 1(4) i Tilleggsprotokoll I utvider anvendelsen til nasjonale frigjøringskriger. Denne bestemmelsen er myntet på frigjøringskampene mot kolonimakter og er derfor lite relevant i dag.²⁷

Anvendelsesområdet til Tilleggsprotokoll II følger av protokollens artikkel 1. Det uttrykkes her at protokollen får anvendelse på konflikter der en væpnet gruppe innehar kontroll over en del av territoriet til en stat. Kontrollen over territoriet må være av en slik art at gruppen makter å utføre «sustained and concerted» militæroperasjoner og at gruppen er i stand til å gjennomføre protokollen. I praksis har imidlertid kontrollkriteriet blitt tolket lite strengt slik at kun et minimum av kontroll anses tilstrekkelig. I tillegg følger det av artikkelens ordlyd at protokollen bare får anvendelse på forholdet mellom landets militære og opprørsgrupper. Dette utelukker konflikt mellom forskjellige ikke-statlige væpnede grupper. På sedvanerettslig grunnlag får mange av de grunnleggende prinsippene i Tilleggsprotokoll II anvendelse også for stater som ikke har ratifisert protokollen og for ikke-statlige grupper som er parter i konflikten.²⁸

Tilleggsprotokoll II artikkel 1(2) avgrenser anvendelsesområdet mot interne uroligheter som ikke kan sies å være en væpnet konflikt i humanitærrettens forstand. Dette omfatter opptøyer, sporadiske voldshandlinger og lignende situasjoner.

2.2.1.2 Væpnet konflikt regulert av Genève-konvensjonenes fellesartikkel 3

Den nedre grensen for anvendelse av humanitærretten er Genève-konvensjonenes felles artikkel 3. Denne bestemmelsen oppstiller et minimum av humanitærrettslige krav til de

---

²⁷ Kolb (2008) s. 74-77

²⁸ Kolb (2008) s. 79

væpnede konflikter som ikke faller inn under de øvrige bestemmelsene i Genève-konvensjonene eller de to tilleggsprotokollene. Bestemmelsen får anvendelse på ikke-internasjonale ”armed conflicts”. Ordlyden tilsier at konflikten må ha nådd en viss intensitet og suverenitetshensyn taler for at terskelen settes noe høyere enn tilsvarende terskel for internasjonale konflikter. Teorien har satt opp en tommelfingerregel om at nedre terskel er overskredet dersom landets politistyrker ikke makter å kontrollere opptøyene.²⁹ Spørsmålet om fellesartikkelens nedre terskel har vært underlagt noe diskusjon, men det later til å være gode argumenter for å hevde at terskelen i forhold til graden av voldshandlinger er sammenfallende med nedre terskel som definert Tilleggsprotokoll II artikkel 1(2). Dette innebærer at opptøyer, sporadisk vold og lignende situasjoner faller utenfor.³⁰ Roma-vedtektene artikkel 8 underbygger denne tolkningen da denne bestemmelsen ikke skiller mellom forskjellige typer ikke-internasjonal konflikt. I norsk oversettelse heter det at bestemmelsen ikke får anvendelse på ”tilfeller av interne uroligheter og spente situasjoner, som for eksempel opptøyer, isolerte og sporadiske voldshandlinger eller handlinger av lignende art.”³¹

Fellesartikkel 3 gjelder også mellom forskjellige væpnede grupper internt i en stat. Ordlyden i bestemmelsen setter ingen begrensning på hva slags væpnede grupper som er omfattet av bestemmelsen. Det må trolig innfortolkes et krav om en viss organisering på begge sider av konflikten. Fullstendig ukoordinert opprør faller derfor utenfor. En viss militær struktur og evne til å følge humanitærrettens regler må trolig kreves, men det er ikke gitt at det skal kreves like mye på dette punktet som det kreves etter Tilleggsprotokoll II.³² Det fremheves i kommentarutgaven til Genève-konvensjonene at anvendelsesområdet for fellesartikkel 3 bør være så vid som overhodet mulig for å sikre de minimumsrettigheter

---

²⁹ Kolb (2008) s. 78-79

³⁰ Tilleggsprotokoll II artikkel 1(2), se Fleck (2008) s. 616-617

³¹ Roma-vedtektene artikkel 8 nr. 2 bokstav d, se Utenriksdepartementet (2004). Roma-vedtektene artikkel 8(f) inneholder imidlertid i motsetning til de øvrige bestemmelsene om ikke-internasjonale konflikter, et vilkår om ”protracted armed conflict”. At dette i realiteten innebærer en høyere terskel for anvendelse av denne bestemmelsen, er imidlertid tvilsomt, jf. Fleck (2008) s. 609-611

³² Kolb (2008) s. 78-79

som ligger i denne bestemmelsen. Fellesartikkel 3 begrenser heller ikke statenes mulighet til å slå ned på opprør internt i staten, men gir personer med særlig behov for beskyttelse et minimum av dette.³³

I en lang rekke av dagens konflikter foregår kampene mellom forskjellige ikke-statlige grupper, eller mellom myndighetene og en væpnet gruppe som ikke oppfyller kravet til kontroll over et visst landterritorium som ligger i Tilleggsprotokoll II artikkel 1(1). Mange av dagens konflikter reguleres derfor kun av fellesartikkel 3. Når det gjelder konflikten i Syria, fordrer en fullstendig kvalifisering en vurdering av kontrollkriteriet for de forskjellige væpnede grupper, samt innflytelsen fra utenlandske stater og gruppenes forhold til nasjonale myndigheter. Det er imidlertid ikke usannsynlig at store deler av kamphandlingene som foregår i Syria i dag kun faller innenfor rammene av fellesartikkel 3.³⁴

2.2.2 Skillet mellom en lovlig stridshandling og humanitærrettens terrordefinisjon

I det følgende skal grensene for lovlige stridshandlinger vurderes i lys av de norske terrorbestemmelsenes ordlyd. Spørsmålet her er hva som innenfor terrorbegrepets rammer utgjør en ulovlig stridshandling i en ikke-internasjonale væpnet konflikt. Selv om dette ikke er kjernen i oppgavens problemstilling, fremstår det hensiktsmessig å også behandle dette spørsmålet for å belyse oppgavens tema og gi anvisning på hva som kan utgjøre en terrorhandling i en væpnet konflikt. Dette vil også besvare spørsmålet om hva som innenfor rammen av straffeloven § 147 a er en lovlig stridshandling i en ikke-internasjonale væpnet konflikt.

---

³³ Pictet (1969) s. 36-37

³⁴ Røde Kors (2012)

2.2.2.1 Forbudet mot angrep rettet mot sivile

Utgangspunktet i humanitærretten er at ethvert angrep rettet mot et militært mål er lovlig hvis det er i overensstemmelse med grunnleggende humanitærrettslige prinsipper som proporsjonalitet³⁵ og humanitet.³⁶ Terrorbegrepet eksisterer i væpnet konflikt som en ulovlig stridshandling.³⁷

I internasjonal humanitærrett er det forbudt å rette et angrep mot sivile.³⁸ Sivile kan imidlertid bli drept i et angrep rettet mot et militært mål, uten at dette i seg selv gjør handlingen ulovlig. Skaden på sivile må imidlertid ikke være disproporsjonal med det militære målet og angriper må ha tatt nødvendige foranstaltninger for å begrense det sivile tapet.³⁹

Terrorisme er nevnt og gjort forbudt både i internasjonale og ikke-internasjonale konflikter. Artikkel 33 i Genève-konvensjon IV om beskyttelse av sivile omhandler kollektiv avstraffelse og forbyr også eksplisitt terrorisme. Dette er nærmere spesifisert i Tilleggsprotokoll I artikkel 51(2). Også i ikke-internasjonale konflikter regulert av Tilleggsprotokoll II er terror forbudt gjennom artikkel 13 (2). Tilleggsprotokoll II artikkel 4(2)(d) forbyr "acts of terrorism" når som helst og hvor som helst. Forbudet er altså ikke begrenset til kun angrep på personer, men er begrenset ved at kun handlinger som faktisk medfører frykt er forbudt, mens handlinger som kun har dette som formål, går klar av denne bestemmelsen.⁴⁰ Terrorisme som krigsforbrytelse ble ytterligere definert av Jugoslavia-tribunalet i dommen mot Galic i 2003.⁴¹ Domstolen definerte her terror som voldshandlinger rettet mot sivile eller andre ikke-kombattanter med forsett om å spre frykt blant sivile. Dette er i overensstemmelse med Tilleggsprotokoll I artikkel 85 (3) som sier at angrep rettet mot

---

³⁵ Tilleggsprotokoll I artikkel 51(5)(b), Henckaerts (2005) s. 46, regel 14

³⁶ Genève-konvensjon I-IV artikkel 3, Ruud (1980) s. 13 flg.

³⁷ Tilleggsprotokoll I artikkel 51(2), Henckaerts (2005) s. 8, regel 2

³⁸ Tilleggsprotokoll I artikkel 51(2), Tilleggsprotokoll II artikkel 13(2), Genève-konvensjon I-IV artikkel 3, Roma-vedtektene artikkel 8(2)(c)(i), artikkel 8(2)(e)(i) og Utenriksdepartementet (2004) s. 42 og s. 46

³⁹ Tilleggsprotokoll I artikkel 51(5), artikkel 57

⁴⁰ Saul (2006) s. 295-296

⁴¹ Trial Chamber Judgement, Prosecutor v. Stanislav Galic

sivile er å anse som en grov overtredelse av protokollen dersom angrepet har alvorlige følger.

Forbudet mot terrorisme i væpnet konflikt gir, ifølge Røde Kors' sedvanrettsstudie, uttrykk for sedvanerett og får anvendelse i alle konflikter, både internasjonale og ikke-internasjonale.⁴² Kessing kaller det sedvanerettslige forbudet mot terror i væpnet konflikt "det begrensede terrorbegrep". I dette legger han at både det materielle og det subjektive innhold er snevrere enn i fredsdefinisjonen av terror. Materielt vil kun forsettlig drap eller alvorlig legemsbeskadigelse oppfylle vilkåret i terrordefinisjonen i væpnet konflikt. I fredstid kan også skade på bygninger, eller mindre alvorlige voldshandlinger, være dekket. Subjektivt er det kun å spre redsel blant befolkningen som utgjør terrorforsettet i væpnet konflikt, mens det i fredstid også vil kunne være for eksempel å tvinge offentlige myndigheter til å foreta en konkret handling. Også mulige offer for en terrorhandling er mer begrenset i væpnet konflikt. Mens enhver kan være gjenstand for et terrorangrep i fredstid, er det kun sivile og ikke-kombattanter som er mål for en terrorhandling i væpnet konflikt.⁴³ I en konflikt regulert av fellesartikkel 3 er det den sedvanerettslige definisjonen som må legges til grunn.

2.2.2.2 Angrep på militære eller statlig eiendom - Forbudet mot "perfidy"

I utgangspunktet er angrep på militære mål ikke forbudt i humanitærretten. Imidlertid inneholder humanitærretten et forbud mot såkalt "perfidy" eller svik. Dette er handlinger der en forleder motparten til å tro at man har krav på beskyttelse i den hensikt å svikte denne tilliten for så å utnytte dette til å drepe eller såre motstanderen. Mange av de handlingene som i dagligtalen kalles terrorisme, vil omfattes av dette forbudet. Hva som omfattes av forbudet mot svik må derfor tolkes nærmere.

---

⁴² Cassese (2006), Henckaerts (2005) s. 3 flg., regel 1 og 2

⁴³ Kessing (2008) s. 48-49

Tilleggsprotokoll I artikkel 37 (1) inneholder en nærmere definisjon av svik. For det første må handlingen være av kvalifisert art. Det vil si at handlingen må gå ut på drap, skade eller å ta til fange en fiende. I tillegg må handlingen være begått på en slik måte at tilliten til humanitærretten undergraves ved at beskyttelsen humanitærretten gir, misbrukes. Det er dette som skiller svik fra lovlig krigslist.⁴⁴ Dersom en person fremstår som en sivil for å komme innpå fienden, for så å sprengte seg selv i luften, vil dette kunne dekkes av forbudet mot svik da det her er tale om å misbruke den beskyttelsen humanitærretten gir til sivile. En selvmordsaksjon er imidlertid ikke svik per definisjon da det ikke er gitt at en selvmordsaksjon misbruker de beskyttelsesmekanismene som ligger i humanitærrettens system.

Forbudet mot svik er ifølge Røde Kors' sedvanerettsstudie en regel som får anvendelse i både internasjonale og ikke-internasjonale konflikter på sedvanerettslig grunnlag.⁴⁵

2.2.3 Terror som krigsforbrytelse i straffeloven 2005 og konkurrensspørsmålet

Spørsmålet i det følgende er hva som er forholdet mellom terrorbestemmelsene i straffeloven § 147 a og krigsforbrytelsesbestemmelsene i straffeloven 2005 kapittel 16. Dette vil ikke vurderes inngående da det ikke ligger i kjernen av problemstillingen, men vil behandles for å belyse forholdet mellom krigsforbrytelser og terrorbestemmelsene.

Roma-vedtektene legger grunnlaget for den internasjonale straffedomstolen i Haag (ICC) og fastsetter også de straffbare forhold domstolen har jurisdiksjon over. ICC skal imidlertid i første rekke komplimentere de nasjonale domstolene.⁴⁶ På denne bakgrunn fikk den nye straffeloven egne straffebestemmelser om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser i 2008.⁴⁷ Krigsforbrytelsesbestemmelsene i straffeloven 2005 bygger i

---

⁴⁴ Tilleggsprotokoll I artikkel 37(1)

⁴⁵ Henchaerts (2005) s. 221-226, regel 65

⁴⁶ Roma-vedtektene artikkel 1

⁴⁷ Straffeloven 2005 kapittel 16 ble tilføyd ved lov 7. mars 2008 nr. 4 og trådte i kraft ved kgl. res. av 7. mars 2008. Bestemmelser om krigsforbrytelser har fått plass i §§ 103-107

stor grad på Roma-vedtektene, men er noe forenklet og skiller blant annet ikke mellom internasjonale og ikke-internasjonale væpnede konflikter slik Roma-vedtektene gjør.

Roma-vedtektene inneholder ingen egen bestemmelse om terrorhandlinger da man under forhandlingene om vedtektene ikke kunne enes om et slikt straffebud. En terrorhandling kan derfor kun straffeforfølges av ICC dersom den faller under en av bestemmelsene om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelse. Et terrorangrep i form av et angrep rettet mot sivile vil kunne utgjøre en krigsforbrytelse i både internasjonale og ikke-internasjonale konflikter etter Roma-vedtektene artikkel 8 nr. 2(b)(i) og artikkel 8 nr. 2(e)(i).⁴⁸ På denne bakgrunn vil også de norske krigsforbrytelsesbestemmelsene kunne anvendes på ulovlige stridshandlinger i form av et angrep rettet mot sivile med terrorforsett.

Dersom en handling utgjør et brudd på både krigsforbryterbestemmelsene og terrorbestemmelsene, oppstår spørsmålet om man kan dømmes etter begge bestemmelsene, det vil si at straffebudene anvendes i konkurrans. Ifølge forarbeidene til den nye straffelovens kapittel 16 vil reglene her være det samme som ellers i strafferetten. Dersom et element ved handlingen ikke dekkes fullt ut av en av bestemmelsene, kan det være hensiktsmessig å anvende begge bestemmelsene. Et eksempel der det kan være aktuelt å anvende krigsforbrytelsesbestemmelsene og terrorbestemmelsene i konkurrans, er ifølge forarbeidene der en opprørsgruppe i en ikke-internasjonal væpnet konflikt utfører et bombeangrep rettet mot sivile.⁴⁹

2.3 Er stridshandlinger foretatt av ulovlig stridende i ikke-internasjonal væpnet konflikt i strid med humanitærretten?

Oppgaven vil i det følgende ta for seg de handlinger som er omfattet av ordlyden i straffelovens terrordefinisjon, men som ikke oppfyller vilkårene i humanitærrettens terrordefinisjon. Dette kan være et angrep som oppfyller forsettkravet i straffeloven, men ikke det

---

⁴⁸ Utenriksdepartementet (2004) s. 28 og s. 46

⁴⁹ Ot. Prp. nr. 8 (2007-2008) s. 165

snevrere kravet i humanitærrettens terrordefinisjon, eller at handlingen er rettet mot andre enn sivile. Spørsmålet er hva som er de humanitærrettslige følgende av at en såkalt ulovlig stridende har begått en slik handling.

I de nevnte uttalelsene fra PST i oktober 2012 ble det sagt at "[D]et er ikke åpenbart at opprørerne har adgang til å gjennomføre stridshandlinger". Videre sies det at norsk lov åpner for straffeforfølgelse dersom man i Syria begår en handling som bryter med terrorbestemmelsen, men at jusen her er komplisert og at PST ikke har tatt endelig standpunkt til om opprøret i Syria er legitimt eller ikke.⁵⁰ Denne forståelsen har også en viss støtte i forarbeidene til terrorbestemmelsene i den nye straffeloven. Forarbeidene til straffeloven 2005 er noe tvetydige, men for tolkningen av terrorkonvensjonene sies blant annet at dersom andre aktører enn en parts væpnende stryker "tyr til maktanvendelse i en væpnet konflikt, er dette ulovlig, og innebærer at disse begår terrorhandlinger så langt de objektive vilkårene for en terrorhandling er oppfylt." Videre sies det imidlertid at "handlinger foretatt av opprørsgrupper bare kan straffes som terrorhandlinger hvis de samtidig er i strid med humanitærretten". Dette gjelder, ifølge forarbeidene, i situasjoner dekket av Tilleggsprotokoll II, men ikke situasjoner som dekkes av fellesartikkel 3.⁵¹

På denne bakgrunn reiser det seg en rekke spørsmål som skal diskuteres i det følgende. For det første skal spørsmålet om stridenes status i en ikke-internasjonalt konflikt besvares. Dernest skal de rettslige konsekvensene av opprørsgruppers og siviles deltagelse i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt behandles, med fokus på om disse etter humanitærretten har krav på etterfølgende amnesti for straffeforfølgelse.

---

⁵⁰ Akerhaug (2012)

⁵¹ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 163-165

2.3.1 Aktørenes status og retten til å delta i stridigheter

Særlig i omtale av den såkalte ”krigen mot terror” er begrepene ”unlawful” eller ”illegal combatant” blitt hyppig brukt.⁵² Også ”irreelle sivile”⁵³ og ”unprivileged belligerent” er betegnelser som brukes for å karakterisere personer som deltar aktivt i stridighetene uten å ha en eksplisitt rett til det.⁵⁴ I dette kapittelet skal det presiseres hva det innebærer å ha denne statusen i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt. Begrepet ulovlig stridende vil anvendes gjennomgående da dette begrepet er innarbeidet i dagligtalen.

Hvem som har rett til å delta i stridigheter og hvilke følger det har å gjennomføre strids-handlinger uten en slik regulær rett, er spørsmålet i det følgende. For det første er dette et spørsmål om hvem som er regulære stridende med immunitet for etterfølgende straffeforfølgelse av lovlige stridshandlinger. Et annet spørsmål er om det er ulovlig for andre personer eller grupperinger å delta direkte i stridighetene, altså å være såkalt ulovlig stridende. Under det sistnevnte spørsmålet må det spørres om deltagelse i så tilfelle er ulovlig etter humanitærretten eller kun etter alminnelig nasjonal straffelovgivning.

2.3.1.1 Status i internasjonale konflikter

De rettslige konsekvenser av en persons handlinger under væpnet konflikt vil avhenge av hvilken humanitærrettslig status personen har. Inndelingen av personer i forskjellige kategorier henger nøye sammen med det grunnleggende prinsippet om distinksjon mellom de som lovlig kan gjøres til mål for et militært angrep og de som ikke kan det.⁵⁵ De som ikke kan gjøres til mål for et militært angrep, innehar angrepsimmunitet.

---

⁵² Dörmann (2003) s. 45 flg.

⁵³ Kessing (2009) s. 102

⁵⁴ Klabbbers (2003) s. 301

⁵⁵ Tilleggsprotokoll I artikkel 51, Haag-konvensjon IV artikkel 23

I internasjonale konflikter finnes det to hovedkategorier, sivile og kombattanter. Mens sivile innehar angrepssimmunitet,⁵⁶ har kombattanter på den ene side rett til å delta i stridighetene, mens de deretter har immunitet mot etterfølgende straffeforfølgelse for lovlige strids-handlinger.⁵⁷

I internasjonale konflikter er det medlemmene av statspartenes regulære væpnende styrker som er kombattanter, og som har rett til å delta direkte i stridighetene.⁵⁸ Også et lands innbyggere som spontant og uten å ha fått tid til å organisere seg, tar til våpen mot en invaderende styrke, såkalt *levée en masse*, har rett til å delta i stridighetene.⁵⁹ Det samme gjelder, etter nærmere bestemte vilkår, for medlemmer av motstandsbevegelser og militsgrupper.⁶⁰

2.3.1.2 Status i ikke-internasjonale konflikter

I en ikke-internasjonal væpnet konflikt er inndelingen i forskjellige kategorier noe mer uklar. Tilleggsprotokoll II inneholder ingen definisjon av sivile, selv om begrepet brukes i en rekke bestemmelser i protokollen.⁶¹ Derimot inneholder protokollen en bestemmelse som sier at sivile har angrepssimmunitet så fremt de ikke deltar direkte i stridighetene.⁶² Med støtte i det grunnleggende humanitetsprinsippet,⁶³ bør dette tolkes slik at sivile får mest mulig beskyttelse, det vil si at den sivile som deltar i stridighetene kun mister angrepssimmuniteten i den korte perioden den aktive deltagelsen faktisk pågår.

---

⁵⁶ Genève-konvensjon IV artikkel 27

⁵⁷ Tilleggsprotokoll I artikkel 43(2)

⁵⁸ Medisinsk og religiøst personell er unntatt fra retten til å delta aktivt i stridighetene, jf. Tilleggsprotokoll I artikkel 43(2).

⁵⁹ Genève-konvensjon III artikkel 4(a) nr. 6, jf. Tilleggsprotokoll I artikkel 50, jf. artikkel 43

⁶⁰ Genève-konvensjon III artikkel 4(a) nr. 2, jf. Tilleggsprotokoll I artikkel 50, jf. artikkel 43

⁶¹ Tilleggsprotokoll II artikkel 13 flg.

⁶² Tilleggsprotokoll II artikkel 13

⁶³ Kolb (2008) s. 45-46

De stridende parter i en ikke-internasjonalt konflikt har i utgangspunktet ikke status som kombattanter i humanitærretten. Statene kan imidlertid innvilge styrkene kombattant-status. I ordlyden i Tilleggsprotokoll II artikkel 1(1) fremgår det at både "armed forces", "dissident armed forces" og "organized armed groups" har evne til å gjennomføre "sustained and concerted" militæroperasjoner. Dette skiller dem således fra de sivile som nettopp skal beskyttes fra disse gruppens aktiviteter.⁶⁴ På bakgrunn av denne ordlyden kan det derfor trekkes opp et skille mellom ulike kategorier av personer.

I konflikter som er underlagt fellesartikkel 3, er rettstilstanden om mulig enda en smule vagere. Det følger imidlertid implisitt av den knappe ordlyden i artikkel 3 at partene på begge sider i konflikten har væpnende styrker og at disse ikke har krav på beskyttelse før de har "laid down their arms" eller er "hors de combat".⁶⁵ Dette skiller disse gruppene fra sivile som altså også i en konflikt under fellesartikkel 3 har krav på beskyttelse. I tillegg kan ordlyden tolkes dit hen at det skal mer til før et medlem i en væpnet gruppe i en ikke-internasjonalt konflikt har krav på beskyttelse enn for en sivil som tar aktivt del i stridighetene. Mens førstnevnte må ha "laid down their arms", mister sivile kun sin angrepsimmunitet "for such time as they take a direct part in hostilities".⁶⁶

På dette grunnlag har teorien introdusert en egen kategori som kalles "continuous combat function" (CCF). Dette er personer som deltar direkte i stridighetene sammenhengende over en viss periode og som innehar en funksjon som del av en væpnet gruppe. Også før en person har deltatt direkte i stridighetene, kan han (eller hun) oppta denne funksjonen dersom han er rekruttert for en slik posisjon. Denne kategorien skiller seg fra sivile som spontant og på uorganisert basis deltar i stridigheter. Mens sistnevnte kun mister angrepsimmuniteten i den perioden han aktivt deltar i stridighetene, vil en person med CCF miste angrepsimmuniteten så lenge funksjonen består.⁶⁷ Det vil si at tapet av angrepsimmunitet for

---

⁶⁴ Tilleggsprotokoll II artikkel 13

⁶⁵ Genève-konvensjon I-IV artikkel 3

⁶⁶ Tilleggsprotokoll I artikkel 51(3) og Tilleggsprotokoll II artikkel 13(3)

⁶⁷ Melzer (2009) s. 32-36

sivile knytter seg til den aktiviteten den enkelte gjennomfører i stridighetene. Så snart denne aktiviteten er avsluttet, får den sivile angrepssimmuniteten tilbake. Denne personen slutter heller aldri å være sivil. For en person som innehar CCF knytter derimot tapet av angrepssimmunitet seg til selve funksjonen personen har som del av en væpnet gruppe. Individet får ikke angrepssimmuniteten tilbake før denne funksjonen er avsluttet. Disse personene kan heller ikke lenger regnes som sivile.⁶⁸

I det følgende vil alle de personene som deltar i stridigheter uten å være kombattanter eller del av statlige væpnede styrker, kalles ulovlig stridende. Dette er en forenkling av et som vist noe mer broket bilde og visse nyanser går følgelig tapt.

2.3.2 Hva er de rettslige følgene av at ulovlig stridende deltar i en ikke-internasjonal væpnet konflikt?

Spørsmålet i dette kapittelet er hva som er de rettslige konsekvensene av at personer uten rett til deltagelse i stridighetene deltar direkte i konflikten. Dette er for det første et spørsmål om det er ulovlig at disse individene deltar i konflikten og for det andre hvorvidt de kan straffeforfølges for slik deltagelse i ettertid.

2.3.2.1 Er direkte deltagelse i stridighetene per se en ulovlig stridshandling?

Spørsmålet i det følgende er om såkalte ulovlig stridendes deltagelse i stridshandlinger utgjør en krigsforbrytelse, og videre om slik deltagelse overhodet er i strid med humanitærretten.

Humanitærretten gir kombattanter og deltagere i *levée en masse* en rett til å delta direkte i stridighetene.⁶⁹ Dette vil si at disse personene innenfor konfliktens rammer gis en adgang til å begå drap, legemsbeskadigelse, fremføre trusler og andre handlinger som i fredstid vil

---

⁶⁸ Melzer (2009) s. 43-45

⁶⁹ Tilleggsprotokoll I artikkel 43(2)

rammes av alminnelige straffebestemmelser. Med mindre disse handlingene bryter med humanitærrettens regler, utgjør de lovlige stridshandlinger og kombattanten har immunitet for etterfølgende straffeforfølgelse av disse handlingene.

I en ikke-internasjonale konflikt finnes ikke kombattant-status. Derimot begås stridshandlingene av personer og væpnede grupper som ikke eksplisitt er gitt en rett til å delta direkte i stridighetene. I dette ligger blant annet at disse ikke har krav på krigsfangestatus⁷⁰ og at de heller ikke er sikret immunitet for etterfølgende straffeforfølgelse.⁷¹ Dette er imidlertid ikke ensbetydende med at deltagelsen i stridshandlingene i seg selv er i strid med humanitærretten.

En krigsforbrytelse er ikke definert i Genève-konvensjon I-IV. Reglene i humanitærretten er utformet som forbudsbestemmelser.⁷² Konvensjonene inneholder bestemmelser som definerer hva som skal regnes som ”grave breaches” eller alvorlige brudd på regelverket i de respektive konvensjoner.⁷³ Tilleggsprotokoll I inneholder en liste over de brudd på humanitærretten som utgjør ”grave breaches” i en internasjonal konflikt og artikkel 85 siste ledd sier at disse bruddene på humanitærretten må regnes som krigsforbrytelser.⁷⁴ Fellesartikkel 3 inneholder også en opprømsing av alvorlige handlinger som er forbudt i enhver konflikt dersom de er rettet mot beskyttede personer.⁷⁵

Krigsforbrytelser er nærmere definert i de internasjonale straffedomstolenes statutter. I Roma-vedtektene er det skilt mellom krigsforbrytelser i internasjonale konflikter og ikke-internasjonale konflikter. Krigsforbrytelser i sistnevnte situasjon dekker ”serious violations” av fellesartikkel 3 og ”other serious violations” av lover og sedvanerett.⁷⁶ Den aktu-

---

⁷⁰ Sammenlign Genève-konvensjon III artikkel 4 og Tilleggsprotokoll I artikkel 44

⁷¹ Sammenlign Tilleggsprotokoll I artikkel 43(2)

⁷² Saul (2006) s. 305

⁷³ Genève-konvensjon I artikkel 50, Genève-konvensjon II artikkel 51, Genève-konvensjon III artikkel 130 og Genève-konvensjon IV artikkel 147

⁷⁴ Tilleggsprotokoll I artikkel 85, jf artikkel 11

⁷⁵ Genève-konvensjon I-IV artikkel 3

⁷⁶ Roma-vedtektene artikkel 8

elle bestemmelsen i Roma-vedtektene ramser opp en rekke brudd på humanitærrettens regler, blant annet angrep rettet mot sivile, gisseltaking og plyndring. Ulovlig stridenes deltagelse i konflikten er ikke nevnt. Ei heller ble direkte deltagelse i konflikten gjort forbudt i statuttene til Nürnberg⁷⁷-, Tokyo-,⁷⁸ Jugoslavia-⁷⁹ eller Rwanda-domstolen.⁸⁰

Etter sedvaneretten settes det opp en nedre terskel der krigsforbrytelsesbegrepet er reservert for de mest alvorlige bruddene på humanitærrettens bestemmelser. Ifølge Røde Kors' sedvanerettsstudie kjennetegnes krigsforbrytelser ved at stridshandlingen er i strid med viktige prinsipper i humanitærretten eller utsetter beskyttede personer for fare. Det kreves ikke at handlingene er gjentatt, satt i system eller er omfattende. Derimot vil ethvert alvorlig brudd på humanitærretten kunne utgjøre en krigsforbrytelse. I ikke-internasjonale konflikter vil eksempler på alvorlige brudd på humanitærretten være angrep rettet mot sivile, plyndring, voldtekt, bruk av barnesoldater og slaveri.⁸¹ Ulovlig stridendes direkte deltagelse i væpnet konflikt er derimot ikke nevnt som en krigsforbrytelse verken i de aktuelle konvensjoner, Roma-vedtektene eller Røde Kors' sedvanerettsstudie.

Krigsforbrytelser er altså kvalifiserte brudd på humanitærretten. Vurderingen av om ulovlig stridendes deltagelse i stridighetene er en krigsforbrytelse forutsetter derfor at slik deltagelse strider mot humanitærretten. Dette er imidlertid ikke gitt. Humanitærretten oppstiller en rekke forbud mot konkrete handlinger og prinsipper for utførelsen av stridshandlinger i ikke-internasjonale konflikter. Anvendelsen av disse forutsetter at noen utfører stridshandlinger. Hvis ikke-statlige styrkers deltagelse i ikke-internasjonale konflikter var i strid med humanitærretten ville dette innebære en kriminalisering av nesten enhver stridshandling i en ikke-internasjonal konflikt. På denne måten kan ikke humanitærretten forstås.⁸²

---

⁷⁷ IMT-charteret

⁷⁸ IMTFE-charteret

⁷⁹ ICTY-statuttene

⁸⁰ ICTR-statuttene

⁸¹ Henckaerts (2005) s. 568-603, regel 156

⁸² Sassòli (2006) s. 969-970

Etter dette kan det konkluderes med at siviles deltagelse i en ikke-internasjonalt konflikt ikke strider mot humanitærretten. Imidlertid kan handlingene som begås være i strid med nasjonal lovgivning. Hvordan dette skal vurderes, vil behandles i det følgende.

2.3.2.2 Humanitærrettens amnesti for etterfølgende straffeforfølgelse

Spørsmålet her er hvordan humanitærretten løser problematikken rundt ulovlig stridendes voldsbruk i en væpnet konflikt. Hovedfokus ligger på ikke-internasjonale konflikter. Som allerede vist har kombattanter immunitet for etterfølgende straffeforfølgelse av lovlige stridshandlinger. Spørsmålet er om det finnes tilsvarende regler for ulovlig stridende i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt.

Det må først markeres et skille mellom lovlige og ulovlige stridshandlinger. Handlinger som er i strid med humanitærretten kan legge grunnlag for straffeforfølgelse av individet, men også staten og overordnede kan stilles ansvarlig for enkeltindividers handlinger.⁸³ Hvis en kombattant begår brudd på humanitærretten, finnes det traktatfestede regler for straffeforfølgelse i nasjonale domstoler.⁸⁴ Dersom ulovlig stridende gjennomfører handlinger som er forbudt som krigsforbrytelser etter humanitærrettens regler, kan de også straffes for krigsforbrytelser på lik linje med kombattanter som har begått krigsforbrytelser.⁸⁵

Spørsmålet her dreier seg om lovlige stridshandlinger. Som vist over er den ulovlige stridendes deltagelse i konflikten i seg selv ingen krigsforbrytelse, ei heller er deltagelsen i strid med humanitærretten. Denne personen kan derfor begå de samme lovlige stridshandlinger som kombattanter. Lovlige stridshandlinger vil typisk være handlinger som dekkes av alminnelig straffebud mot vold, drap og trusler. Mens kombattanter har krav på etterfølgende

---

⁸³ Henckaerts (2005) s. 530-536, regel 149

⁸⁴ Genève-konvensjon I artikkel 49, Genève-konvensjon II artikkel 50, Genève-konvensjon III artikkel 129 og Genève-konvensjon IV artikkel 146, samt Roma-vedtektenes preambel

⁸⁵ Roma-vedtektene artikkel 25

immunitet for straffeforfølgelse for disse handlingene, er utgangspunktet at ulovlig stridende kan straffes etter alminnelig nasjonal strafferett for å ha utført stridshandlinger.⁸⁶

Ifølge Røde Kors' sedvanerettsstudie står statene fritt til å introdusere lovgivning som åpner for straffeforfølgning av alle sivile som deltar i stridighetene, både direkte og indirekte.⁸⁷ Dette er også understreket i både Tilleggsprotokoll II artikkel 3 og fellesartikkel 3 siste ledd.⁸⁸

Selv om dette er utgangspunktet, følger det av humanitærrettens system en oppfordring om å late straffefri de lovlige stridshandlinger som er begått av ulovlig stridende. Dette følger av Tilleggsprotokoll II artikkel 6(5) som sier at statene skal tilstrebe å gi amnesti til dem som har deltatt i konflikten. Ifølge Røde Kors' sedvanerettsstudie gir denne regelen uttrykk for sedvanerett og får derfor anvendelse også i konflikter som ikke er regulert av Tilleggsprotokoll II, men som er underlagt minimumskravene i fellesartikkel 3.⁸⁹ Eksistensen av en slik sedvanerettsregel har imidlertid blitt kritisert og enkelte har hevdet at en slik regel er vanskelig å forene med utviklingen mot strengere etterlevelse av reglene om straffeforfølgelse av krigsforbrytere.⁹⁰

Hva som ligger i denne amnestioppfordringen må nærmere presiseres på bakgrunn av en tolkning av ordlyden i Tilleggsprotokoll II artikkel 6(5) og den praksis og teori som foreligger om tema. Ordlyden i bestemmelsen gir anvisning på at det her er tale om en oppford-

---

⁸⁶ Melzer (2009) s. 83-84

⁸⁷ Henckaerts (2005) s. 19-24, regel 6. Det følger av praksis fra Jugoslavia-domstolen at selv om disse personene ikke kan kreve den beskyttelsen som gis i Genève-konvensjon I-III da de ikke er kombattanter, har de krav på beskyttelsen som gis til sivile i Genève-konvensjon IV, se *Prosecutor v. Brdjanin*. Enkelte land har fremvist skepsis til denne forståelsen av regelverket og mener at ulovlig stridende kun har krav på de minimumsrettighetene som følger av internasjonale menneskerettigheter og fellesartikkel 3, se Kolb (2008) side 204-205.

⁸⁸ Pictet (2006) s. 43-44

⁸⁹ Henckaerts (2005) s. 611-614, regel 159

⁹⁰ Mallinder (2012) s. 27-28

ring om amnesti, ikke en plikt.⁹¹ Det ligger i dette et krav om at statene vurderer og etterstreber at et slikt amnesti gis. Et unntak er gjort for de som er beskyldt for å ha begått krigsforbrytelser.⁹² Dersom det gis amnesti også for internasjonale forbrytelser, det være seg folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser, vil amnestiet kunne anses å stride mot humanitærretten.⁹³ Et slikt amnesti vil ikke kunne forhindre straffefølgelse for slike forbrytelser verken ved internasjonale domstoler eller nasjonale.⁹⁴

Også FNs sikkerhetsråd og FNs generalforsamling har oppfordret en rekke stater til å innvilge amnesti for stridshandlinger begått av ulovlig stridende. Oppfordringene har med få unntak hatt form av nettopp en oppfordring, ikke en plikt til å innvilge amnesti. Både i Sør-Afrika etter apartheids fall, i Kroatia og i Sudan har slike oppfordringer blitt gitt, og i hvert fall delvis, etterfulgt. Hverken Sør-Afrika eller Sudan hadde på det relevante tidspunkt ratifisert Tilleggsprotokoll II.⁹⁵ Dette underbygger at regelen som har fått uttrykk i Tilleggsprotokoll II artikkel 6(5) også får anvendelse på sedvanerettslig grunnlag for konflikter regulert av fellesartikkel 3.

2.4 Konklusjon om terrorbestemmelsens ordlyd og humanitærrettens regler

Terror i væpnet konflikt er forbudt etter humanitærrettens regler i både internasjonal og i ikke-internasjonal konflikt. En terrorhandling i væpnet konflikt er et alvorlig angrep rettet mot sivile med det formål å spre frykt blant denne gruppen mennesker. Terrordefinisjonen er derfor smalere enn i fredstid ved at det både ligger begrensninger på hvem som er offer for en terrorhandling i væpnet konflikt, og ved at terrorforsettet er begrenset til kun et av de tre alternative terrorforsettene i straffelovens § 147 a. Verken angrep med det formål å destabilisere samfunnet, eller å tvinge myndighetene til en bestemt handling, vil være å anse

---

⁹¹ Tilleggsprotokoll II artikkel 6(5)

⁹² Henckaerts (2005) s. 612-614, regel 159

⁹³ Prosecutor v. Kallon and Kamara, avsnitt 73

⁹⁴ Meisenberg (2004) s. 842-843, Scharf (1996) s. 43 flg.

⁹⁵ Henckaerts (2005) s. 612, regel 159

som terror etter humanitærrettens bestemmelser. Derimot vil dette være handlinger som er typiske stridshandlinger. Resultatet er at terrorbestemmelsens ordlyd også dekker lovlige stridshandlinger.

I et tenkt tilfelle der en norsk statsborger reiser til Syria og gjennomfører et bombeangrep mot en rivaliserende gruppe eller myndighetene, er ikke dette nødvendigvis en ulovlig stridshandling selv om sivile blir drept og angrepet er gjennomført med det formål å ”forstyrre alvorlig en funksjon av grunnleggende betydning i samfunnet.” Men som ulovlig stridende har han i motsetning til kombattanten, ikke krav på krigsfangestatus, ei heller på immunitet for etterfølgende straffeforfølgelse. Imidlertid strider ikke hans deltagelse i konflikten mot humanitærretten, og statene har en plikt til å etterstrebe at ulovlig stridende gis amnesti for etterfølgende straffeforfølgelse så fremt de ikke har utført ulovlige stridshandlinger. Når det sies at disse er ”ulovlig stridende” eller PST uttaler at ”[D]et er ikke åpenbart at opprørerne har adgang til å gjennomføre stridshandlinger”⁹⁶ må det forutsettes at dette henspiller på nasjonal lovgivning da det ikke er ulovlig for disse menneskene å delta i stridighetene etter folkeretten.

3 Hvordan skal terrorbestemmelsen tolkes i lys av amnestioppfordringen?

I dette kapittelet skal oppgavens hovedproblemstilling behandles. Spørsmålet er om straffelovens terrorbestemmelser får anvendelse på lovlige stridshandlinger i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt. Nærmere bestemt er dette et spørsmål om en ulovlig stridende kan straffes etter straffeloven § 147 a for å i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt ha gjennomført et angrep på et militært mål med det forsett ”å forstyrre alvorlig en funksjon av grunnleggende betydning i samfunnet,” eller ”urettmessig å tvinge offentlige myndigheter til å foreta en handling av vesentlig betydning (...)”⁹⁷ Dette vil avhenge av svaret på spørsmålet om hvor-

---

⁹⁶ Akerhaug (2012)

⁹⁷ Straffeloven § 147 a og c

dan straffeloven § 147 a skal tolkes i lys av humanitærrettens amnestioppfordring. Både nasjonale og internasjonale kilder vil være av interesse ved tolkningen av straffeloven § 147 a.

3.1 Presumsjonsprinsippet, forrangsbestemmelsen, rettstridsreservasjonen og folkeretten som straffeutelukkelsesgrunn

I det følgende skal det undersøkes hvilke mulige tolkningsprinsipper som kan gi seg utslag ved tolkningen av det aktuelle spørsmålet. Forholdet mellom de norske terrorbestemmelsene og folkeretten er viet noe, men ikke mye, plass i forarbeidene til straffeloven § 147 a. Det presiseres i forarbeidene til den nye straffeloven at terrorbestemmelsene ved motstrid må vike for menneskerettighetskonvensjonene. I tillegg fremheves straffelovens § 1 annet ledd om folkerettens gjennomslagskraft. Imidlertid sies det lite om forholdet til humanitærretten.⁹⁸

3.1.1 Presumsjonsprinsippet og straffeloven § 1

Det er en alminnelig regel ved tolkningen av norske rettsregler at de presumeres å være i overensstemmelse med folkeretten.⁹⁹ Dette innebærer at man gjennom tolkningen forsøker å nå et resultat som samsvarer med den folkerettslige regel. Dette er imidlertid kun et prinsipp ved tolkningen og rekker bare så langt tolkningen av bestemmelsen tillater. Hvis det foreligger motstrid, kan ikke dette prinsippet trekkes til inntekt for at folkerettsbestemmelsen skal gå foran norsk lov. Derimot kan presumsjonsprinsippet tilsi at den norske regelen tolkes innskrenkende, og da særlig hvis den folkerettslige regel gir den enkelte borger vern mot inngrep fra det offentlige.¹⁰⁰

---

⁹⁸ Ot.ppt. nr. 61 (2001-2002) s. 22

⁹⁹ Fleischer (2005) s. 360-361

¹⁰⁰ Ruud (2011) s. 63-65

Forholdet mellom straffeloven og folkeretten er nærmere regulert i lovens § 1 annet ledd. Det sies her at ”Straffelovgivningen gjelder med de begrensningene som følger av overenskomst med fremmed stat eller av folkeretten for øvrig”. Bestemmelsen kom inn i loven i 1996 i forbindelse med gjennomføringen av Havrettskonvensjonen i norsk rett. I forarbeidene til bestemmelsen er den kalt en ”generell folkerettsreservasjon”. Det fremgår i forarbeidene at bestemmelsen må tolkes som en forrangsbestemmelse der det er motstrid mellom norsk strafferett og folkeretten og at de norske bestemmelser i slike tilfeller vil måtte tolkes innskrenkende. Det følger imidlertid av ordet ”begrensningene” at den norske straffeloven kun må vike dersom folkeretten gir borgeren en bedre rettsstilling enn det som følger av de norske bestemmelsene.¹⁰¹ Sagt på en annen måte, får folkeretten på strafferettens område direkte virkning så langt folkeretten gir borgeren en bedre rettstilling enn det som følger av norsk rett isolert.¹⁰²

Verken presumsjonsprinsippet eller straffeloven § 1 får direkte virkning for tolkningen av det aktuelle spørsmålet. Som vist over er utgangspunktet i humanitærretten at statene kan straffeforfølge ulovlig stridene for deres deltagelse i konflikten. Den sedvanerettslige regel om at statene bør vurdere å innvilge disse menneskene amnesti, er en oppfordring til å overveie en slik løsning. Det kan imidlertid ikke utledes en plikt til å faktisk innvilge amnesti og det er derfor ikke grunnlag for å hevde at straffeloven § 147 a kun er i overensstemmelse med folkeretten dersom ulovlig stridende gis amnesti for de lovlige stridshandlingene de har begått. Presumsjonsprinsippet står derfor ikke i veien for en slik løsning. Ei heller straffeloven § 1 vil ha særskilt innvirkning på tolkningsresultatet da folkeretten på dette punktet ikke gir borgeren en bedre rettstilling enn etter norsk rett isolert. Derimot kan både denne bestemmelsen og presumsjonsprinsippet trekkes til inntekt for at folkerettens system er en viktig faktor ved tolkningen av de norske straffebestemmelsene. Dette forsterker vekten som må legges på den amnestioppfordringen som humanitærretten gir uttrykk for.

---

¹⁰¹ Ot.prp. nr. 42 (1995-1996) s. 11-12

¹⁰² Eskeland (2006) s. 97

3.1.2 Den alminnelige rettstridsreservasjonen og folkeretten som straffeutelukkelsesgrunn

Enkelte bestemmelser inneholder uttrykkelige rettstridsreservasjoner. Den provisoriske anordningen som ble vedtatt 5. oktober 2001 inneholdt en slik reservasjon ved at kun ”ulovlig bruk av, eller trussel om ulovlig bruk av, makt eller vold” var omfattet av anordningens terrordefinisjon.¹⁰³ Innholdet i denne rettstridsreservasjon må bero på en alminnelig tolkning av ordlyden som tilsier en avgrensning mot lovlig bruk av vold. Dette kan innebære såvel lovlige stridshandlinger, som nødrettssituasjoner eller nødverge.

Straffeloven § 147 a inneholder ikke en slik uttrykkelig rettstridsreservasjon. En eventuell tilsvarende innskrenkende tolkning må derfor begrunnes i den alminnelige rettstridsreservasjonen. Den alminnelige rettstridsreservasjonen kan få virkning der en handling omfattes av ordlyden i et straffebud, men handlingen allikevel må lates straffefri. Det er to tilfeller der rettstridsreservasjonen kan medføre et slikt resultat. Den første er der handlingen ikke anses straffverdig. Det andre tilfellet er der handling er straffverdig, men andre mer tungtveiende hensyn taler mot straff.¹⁰⁴

Når det gjelder forholdet mellom strafferetten og lovlige stridshandlinger bemerker både Professor Eskeland og Generaladvokat Dahl at de norske straffebestemmelsene må tolkes innskrenkende i møte med lovlige stridshandlinger. Eskeland fremhever at hovedregelen er at stridshandlinger som ikke er forbudt etter folkeretten, er straffefrie også i norsk rett etter den alminnelige rettstridsreservasjonen. Imidlertid reserverer han straffefriheten for handlinger utført av lovlige stridende i en internasjonal væpnet konflikt.¹⁰⁵

Generaladvokat Arne Willy Dahl argumenterer for at lovlige stridshandlinger må unntas de norske straffebestemmelsene på grunnlag av en ”sedvanerettslig forankret straffeutelukkelsesgrunn”.¹⁰⁶ Han mener at dette er forutsatt i humanitærrettens system og viser særlig til

---

¹⁰³ Lov 5. oktober 2001 nr. 1134 § 1

¹⁰⁴ Eskeland (2006) s. 139-140

¹⁰⁵ Eskeland (2006) s. 168-169

¹⁰⁶ Dahl (2008) s. 467-468

reglene for behandlingen av krigsfanger.¹⁰⁷ Imidlertid presiserer han at denne straffeutelukkelsesgrunnen kun får betydning for lovlige stridshandlinger begått av lovlige stridende i en internasjonal konflikt.¹⁰⁸ Som vi tidligere har sett, er heller ikke stridshandlinger begått av ulovlig stridende forbudt etter humanitærretten, ei heller dersom disse er begått i en ikke-internasjonal væpnet konflikt. Dersom disse handlingene skal være unntatt terrorbestemmelsen, må imidlertid dette bero på andre prinsipper enn den sedvanerettslige straffeutelukkelsesgrunn.

3.2 Får terrorbestemmelsene anvendelse i en ikke-internasjonal væpnet konflikt

Etter dette skal det vurderes om det ved anvendelsen av § 147 a også må avgrenses mot lovlige stridshandlinger begått av ulovlig stridende i en ikke-internasjonal væpnet konflikt. Dette er ikke tale om det gjelder en sedvanerettslig straffeutelukkelsesgrunn også for slike handlinger, men om den alminnelige rettstridsreservasjonen kan ha betydning for dette spørsmålet. I første omgang må straffverdigheten i ulovlige stridendes lovlige krigshandlinger vurderes. Spørsmålet må sees i lys av humanitærrettens amnestioppfordring og på bakgrunn av de relevante rettskilder som finnes.

3.2.1 Lovgiverviljen

Utgangspunktet er som vi har sett over at også lovlige stridshandlinger dekkes av ordlyden i straffeloven § 147 a. Imidlertid kan andre kilder medføre at bestemmelsen bør tolkes innskrenkende. I forarbeidene til bestemmelsen finnes det enkelte uttalelser som taler for at rettstridsreservasjonen medfører en innskrenkende fortolkning i enkelte tilfeller.

---

¹⁰⁷ Genève-konvensjon III

¹⁰⁸ Dahl (2008) s. 468

Justisdepartementet går i forarbeidene mot en videreføring av den uttrykkelige rettstridsreservasjonen fra den provisoriske anordningen.¹⁰⁹ Det sies at en uttrykkelig rettstridsreservasjon ville være uheldig da de handlinger som omfattes av bestemmelsen er så alvorlige at de kun unntaksvis vil være rettmessige. Dog åpnes det for at enkelte tilfeller av voldsbruk vil falle utenfor bestemmelsen som følge av folkeretten.¹¹⁰ Dette er imidlertid ikke utdypet videre, men kan trekkes til inntekt for at lovgiver er åpen for at den alminnelige rettstridsreservasjonen kan få betydning også for terrorbestemmelsens vedkommende. I Innstillingen til Odelstinget¹¹¹ er det også gitt visse merknader om behovet for en presis terrordefinisjon, men det gis ingen nærmere vurderinger av terrorbestemmelsens anvendelse i væpnet konflikt.

I forarbeidene til de nye terrorbestemmelsene er derimot avgrensningen mot lovlige krigshandlinger behandlet mer utdypende. Da disse bestemmelsene er ment å videreføre någjeldende definisjon av terrorhandlinger, vil forarbeidene være relevante også ved tolkningen av straffeloven § 147 a.¹¹² Domstolen la også betydelig vekt på disse forarbeidene i sin argumentasjon i Terrorfinansieringssaken.¹¹³

I motsetning til forbudet mot terrorhandlinger i straffeloven 2005 § 131, er det i den nye terrorfinansieringsbestemmelsen¹¹⁴ lagt inn en uttrykkelig rettstridsreservasjon i det «ordlyden kan favne videre enn det lovgrunnen tilsier».¹¹⁵ Det er imidlertid selve finansiering som må være »rettstridig». Når det gjelder handlingene som finansieres, er det ikke presisert at disse må være rettstridige. Utover at terrorfinansieringsbestemmelsens rettstridsreservasjon »skal brukes med varsomhet» er anvendelsen ikke ytterligere konkrete-

---

¹⁰⁹ Lov 5. oktober 2001 nr. 1134 § 1

¹¹⁰ Ot.prp. nr. 61 (2001-2002) s. 36-37

¹¹¹ Innst. O. nr. 70 (2001-2002)

¹¹² Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 15

¹¹³ T-OSLO-2009-200483

¹¹⁴ Straffeloven 2005 § 135

¹¹⁵ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 170-171

sert.¹¹⁶ Det sies imidlertid at den alminnelige rettstridsreservasjonen alltid er et tolkningsmoment ved anvendelsen av enhver straffebestemmelse.

En rekke høringsinstanser uttalte seg i høringsrunden om anvendelsen av terrorbestemmelsene i væpnet konflikt. Mens både Utenriksdepartementet og Røde Kors argumenterte for at kun handlinger som strider med humanitærretten bør omfattes av terrorbestemmelsene, argumenterte andre instanser for en mer restriktiv tolkning der kun lovlig stridendes handlinger bør holdes utenfor.¹¹⁷

Justisdepartementet konkluderer med at rekkevidden av terrorbestemmelsene i en væpnet konflikt må bero på en tolkning av de internasjonale terrorkonvensjonene, men innrømmer at disse til dels er uklare når det gjelder det aktuelle spørsmålet.¹¹⁸ Departementet mener imidlertid å kunne begrunne at opprørsgruppers handlinger i en situasjon regulert av Tilleggsprotokoll II ikke er omfattet av terrorbestemmelsene så fremt deres handlinger ikke strider med humanitærretten. Derimot er Justisdepartementet uenige i at terrorkonvensjonene må tolkes innskrenkende med tanke på lovlige stridshandlinger utført av stridene grupper som nevnt i fellesartikkel 3 og uttaler forholdsvis klart at den samme avgrensningen må gjelde for de norske terrorbestemmelsene.¹¹⁹

Før det konkluderes, må det imidlertid knyttes enkelte kommentarer til Justisdepartementets forståelse av fellesartikkel 3. Departementet skriver at denne artikkelen omfatter «opptøyer samt isolerte og sporadiske voldshandlinger» og argumenterer for at dersom også handlinger begått av opprørsgrupper i slike situasjoner ikke skulle være omfattet av terrorkonvensjonene, ville dette uthule konvensjonenes betydning.¹²⁰ Vurderingstema i fellesartikkel 3 er som vist over i kapittel 2.2.1.2 hvorvidt det foreligger en ”armed conflict” eller væpnet konflikt. Begrepet væpnet konflikt er også tolket i de samme forarbeide-

---

¹¹⁶ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 200

¹¹⁷ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 164-165

¹¹⁸ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 165

¹¹⁹ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 164

¹²⁰ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 164

ne til kapittel 16 om internasjonale forbrytelser.¹²¹ Her sies det at ”væpnet konflikt” ikke skal omfatte ”indre uroligheter eller enkeltstående voldelige handlinger som for eksempel terrorhandlinger, i samsvar med Roma-vedtektene artikkel 8 nr. 2 bokstav d og f.” Det er imidlertid uttalelser i forarbeidene som tyder på at denne begrensningen ikke nødvendigvis er ment å være sammenfallende med fellesartikkel 3 da det her er tale om å gjøre overtredelser til krigsforbrytelser og en høyere terskel derfor kan være ønskelig.¹²² Dette kan tyde på en smule forvirring rundt den nedre terskel for væpnet konflikt. Som vist over i kapittel 2.2.1.2 er det gode grunner til å argumentere for at terskelen nettopp er sammenfallene med den terskelen som er satt for krigsforbrytelser, mens den ikke er sammenfallene med den terskelen som hevdes i forarbeidene å ligge for anvendelse av fellesartikkel 3. I motsetning til det som hevdes i forarbeidene til de nye terrorbestemmelsene, får fellesartikkel 3 ikke anvendelse i situasjoner som karakteriseres som interne uroligheter, sporadisk vold eller lignende situasjoner.¹²³

Det kan så stilles spørsmålstegn ved om forarbeidenes avgrensning mot fellesartikkel 3 mister relevans som rettskilde, da terskelen for denne artikkelens innslagspunkt er satt lavere enn det som er alminnelig antatt at er korrekt. Da dette skillet har vunnet oppslutning i rettspraksis¹²⁴ og viser seg i forvaltningspraksis slik denne gir seg uttrykk i påtalemyndighetenes argumentasjon,¹²⁵ kan dette skillet på ingen måte avskrives som irrelevant.

3.2.2 Det internasjonale grunnlaget for bestemmelsene

Det følger av forarbeidene til straffeloven § 147 a og § 147 b at bestemmelsene ble innført i straffeloven for å gjennomføre de internasjonale forpliktelsene Norge ble pålagt gjennom

---

¹²¹ Straffeloven 2005 §§103-107

¹²² Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 89-91

¹²³ Fleck (2008) s. 616-617

¹²⁴ RG 2011 s. 1655

¹²⁵ Påtalemyndighetens anke til Borgarting Lagmannsrett over Oslo Tingretts dom av 6. desember 2010

FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1373 og Terrorfinansieringskonvensjonen.¹²⁶ Avgrensingen av disse mot lovlige krigshandlinger er derfor en viktig kilde ved tolkningen av de norske terrorbestemmelsene.¹²⁷ Øvrige terrorkonvensjoner har også betydning for tolkningen av straffeloven § 147 a etter den alminnelige presumpsjonsregelen i norsk rett. For sammenligningens skyld behandles alle de relevante terrorkonvensjonene her samlet.

Det er per dags dato 14 internasjonale konvensjoner og protokoller som omhandler det som i dagligtalen kalles terrorisme og som inneholder forpliktelser for statene til å kriminalisere terrorrelaterte handlinger. Det arbeides også mot en overordnet terrorkonvensjon, men man har ikke oppnådd enighet om en konvensjonstekst. I tillegg til det vanskelige definisjonsspørsmålet, er det særlig uenighet internasjonalt om hvilke unntak fra terrorforbudet som bør gjelde og spesielt hvorvidt noen grupperinger skal være unntatt i sin helhet.¹²⁸

De internasjonale terrorkonvensjonene inneholder ikke en ensartet definisjon av terror. Både deres anvendelsesområde og materielle rekkevidde varierer sterkt.¹²⁹ Konvensjonenes terrordefinisjoner har imidlertid det til felles at de alle inneholder to elementer, for det første et materielt element bestående av en handling av særlig voldelig karakter, og for det andre et subjektivt element om at denne handlingen må være begått med et visst formål.¹³⁰ Disse definisjonene omfatter isolert sett således også i stor grad lovlige stridshandlinger. Spørsmålet i det følgende er derfor om de internasjonale terrorkonvensjonene og FN resolusjonen også må tolkes innskrenkende i møte med lovlige stridshandlinger begått av ulovlig stridende i en ikke-internasjonal væpnet konflikt. Svaret på dette vil bero på en alminnelig tolkning av den enkelte konvensjon.

---

¹²⁶ Ot.prp. nr. 61 (2001-2002) s. 8

¹²⁷ Eckhoff (2001) s. 289

¹²⁸ Kessing (2008) s. 31

¹²⁹ Samtlige konvensjoner kan finnes på: <http://www.un.org/terrorism/instruments.shtml>

¹³⁰ Kessing (2008) s. 32

Noen av de internasjonale terrorkonvensjonene har eksplisitte bestemmelser om hvorvidt de får anvendelse i væpnet konflikt, mens andre er tause om dette. International Convention against the Taking of Hostages, heretter Gisselkonvensjonen, får ikke anvendelse i væpnet konflikt så langt de aktuelle handlinger er dekket av Genève-konvensjonene og deres tilleggsprotokoller.¹³¹ International Convention for the Suppression of Terrorist Bombing, heretter Terrorbombekonvensjonen, ekskluderer væpnede styrkers handlinger under en væpnet konflikt.¹³² Det samme gjør International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism, heretter Konvensjonen om kjernefysisk terrorisme.¹³³

3.2.2.1 Terrorfinansieringskonvensjonen og FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1373

Terrorfinansieringskonvensjonen, vedtatt 9. desember 1999, har en egen bestemmelse som definerer terrorfinansiering og indirekte også terrorhandlinger.¹³⁴ Det oppstilles to alternative typer terrorhandlinger. Den første henviser til de øvrige terrorkonvensjonene som er inntatt i Terrorfinansieringskonvensjonens vedlegg og sier at finansiering av handlinger som er omfattet av disse konvensjonene er å anse som terrorfinansiering. Det andre alternativet gir konvensjonen anvendelse i en væpnet konflikt, men da med et nærmere spesifisert nedslagsfelt. Konvensjonens artikkel 2(1)(b) sier at konvensjonen får anvendelse på følgende handlinger:

Any other act intended to cause death or serious bodily injury to a civilian, or to any other person not taking an active part in the hostilities in a situation of armed conflict, when the purpose of such act, by its nature or context, is to intimidate a population, or to compel a government or an international organization to do or to abstain from doing any act.

---

¹³¹ Gisselkonvensjonen artikkel 12

¹³² Terrorbombekonvensjonen artikkel 19 (2)

¹³³ Konvensjonen om kjernefysisk terrorisme artikkel 4(2)

¹³⁴ Terrorfinansieringskonvensjonen artikkel 2(1)

Dette kan tolkes som at bestemmelsen er ment å ha et snevrere nedslagsfelt i en væpnet konflikt da både typen handlinger, mulige ofre og formålet er noe begrenset. En antitetisk tolkning av artikkelen tilsier at angrep rettet mot kombattanter faller utenfor konvensjonens anvendelsesområde. Denne forståelsen underbygges av konvensjonens artikkel 21 som sier at konvensjonen ikke skal innvirke på de rettigheter, plikter og ansvar som følger av internasjonal humanitærrett. Dette tilsier at terrordefinisjonen i artikkel 2(1)(b) må avgrenses mot lovlige stridshandlinger etter humanitærrettens bestemmelser.¹³⁵ Det er imidlertid ikke gitt at dette også innebærer en avgrensning mot lovlige stridshandlinger begått av ulovlig stridende.

FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1373, vedtatt 28. september 2001, pålegger statene å gjennomføre en rekke strafferettslige tiltak mot terrorfinansiering, men inneholder ingen bestemmelse som sier noe om resolusjonens anvendelsesområde.¹³⁶ Imidlertid taler resolusjonen om ”international terrorism” i preambelet til resolusjonen, mens ”terrorist acts” er brukt i den øvrige operative teksten. Det rettslige grunnlaget for resolusjonen var FN paktens kapittel VII som fordrer en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet.¹³⁷ Det er derfor nærliggende at begrepet terrorisme i resolusjonen krever et visst internasjonalt element. Det være seg personene involvert i handlingen i motsetning til stedet handlingen blir begått eller virkningen av terrorhandlingen.¹³⁸ Dette betyr imidlertid ikke at ikke-internasjonale konflikter er utelukket fra resolusjonenes anvendelsesområde.

3.2.2.2 FNs terrorkonvensjon

Arbeidet med en omfattende terrorkonvensjon har pågått i lengre tid innenfor FNs rammer og det har vært en rekke forsøk på å komme til enighet om konvensjonstekst. De største

---

¹³⁵ Husabø (2009) s. 366-367

¹³⁶ S/RES/1373 (2001)

¹³⁷ FN-pakten kapittel VII

¹³⁸ Husabø (2009) s. 18-19

stridstemaene har dreiet seg om definisjonen av terror, og da spesielt anvendelse av terrorbegrepet i væpnet konflikt.¹³⁹

Et tilbakevendende spørsmål har dreiet seg om hvilke grupper som skal ekskluderes fra terrorkonvensjonen i væpnet konflikt. Mens et forslag gikk ut på å ekskludere ”armed forces” under væpnet konflikt fra anvendelsesområdet, gikk enkelte stater inn for å bruke det videre begrepet ”parties” slik at enhver lovlig stridshandling begått av en part til en konflikt, både statlige og ikke-statlige, ville ekskluderes fra konvensjonens anvendelsesområde. Enkelte har sågar ment at også ulovlige stridshandlinger ikke skal være omfattet av terrorkonvensjonen da disse handlingene er underlagt humanitærrettens regler og straffebelagt i den internasjonale strafferetten.¹⁴⁰ Blant annet Den internasjonale Røde-Kors-komiteen har gått inn for at enhver handling som er dekket av humanitærrettens regler, bør ekskluderes fra terrorkonvensjonens anvendelsesområde. Det argumenteres med at dette ville medføre klare og enkle regler.¹⁴¹

Cassese har på bakgrunn av statenes argumentasjon i forbindelse med FNs Terrorkonvensjon og de øvrige internasjonale konvensjonene på området fremholdt at statene kan deles i tre grupper. Den første gruppen består av de stater, hvorav arabiske og muslimske stater er i flertall, som hevder at terrorbegrepet ikke kan anvendes overhodet på handlingene til organisasjoner og folk som er involvert i nasjonale frigjøringskonflikter.¹⁴² Dette synspunktet innebærer imidlertid ifølge Cassese ingen resonnementer om hvorvidt andre rettsregimer vil være anvendelige på disse gruppens handlinger. Den andre gruppen av stater argumenterer for at terrorkonvensjonene ikke får anvendelse på handlingene til frigjøringsbevegelser, men at disse er underlagt reglene fastsatt i internasjonal humanitærrett. En stridshandling rettet mot sivile vil etter dette synet kunne straffeforfølges som en krigsforbrytelse, men ikke som en terrorhandling. Den tredje gruppen stater inntar

---

¹³⁹ Saul (2006) s. 184 flg.

¹⁴⁰ Husabø (2009) s. 368-369

¹⁴¹ Saul (2006) s. 189

¹⁴² Jf. Den afrikanske terrorkonvensjonen artikkel 3 og Den arabiske terrorkonvensjonen artikkel 2(a)

en mellomstilling, der det argumenteres for at internasjonal humanitærrett ikke utelukker anvendelse av terrorkonvensjonene. Dersom frigjøringsbevegelser angriper militære mål i en væpnet konflikt, kan dette ikke straffes som terrorisme. Hvis disse gruppene derimot gjennomfører angrep rettet mot sivile, vil dette kunne rammes av terrorforbudet.¹⁴³

3.2.2.3 Hva kan slutes av terrorkonvensjonene og FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1373?

Straffelovens terrorbestemmelser ble inntatt blant annet for å gjennomføre de forpliktelsene Terrorfinansieringskonvensjonen og FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1373 stiller til norske myndigheter. Disse forpliktelsene har derfor stor vekt ved tolkningen av de norske bestemmelsene. Det er imidlertid ikke gitt at sistnevnte skal tolkes likt som de internasjonale forpliktelsene da disse i en viss grad kun gir uttrykk for minimumskrav.

Gjennomgangen over viser at de internasjonale terrorkonvensjonene ikke gir et klart svar på hvorvidt disse får anvendelse på lovlige stridshandlinger begått i en ikke-internasjonale væpnet konflikt. Derimot later dette spørsmålet til å være høyst uavklart. Dette vises også i det langvarige arbeidet med å komme frem til en overordnet terrorkonvensjon i regi av FN. Mens det later til å være en viss enighet om at terrorkonvensjonene må tolkes innskrenkede i forhold til enkelte aktører og deres handlinger, er det ikke enighet om hvor skillet skal gå. Det er derfor begrenset hva som kan slutes av disse kildene i forhold til det aktuelle spørsmålet.

3.2.3 Rettspraksis

Spørsmålet om forholdet mellom terrorbestemmelsene og humanitærretten har vært behandlet i et fåtall saker for norske domstoler, men Høyesterett har ennå ikke tatt standpunkt til avgrensingen mot lovlige krigshandlinger i en ikke-internasjonal væpnet konflikt. Spørsmålet har dog vært diskutert i forbindelse med en fengslingssak for Høyesterett i

---

¹⁴³ Cassese (2006) kapittel 3

2003. Siden ble spørsmålet mer inngående drøftet i forbindelse med den såkalte Terrorfinansieringssaken som ble rettskraftig avgjort i 2011.

3.2.3.1 Kjennelse om oppfordring til selvmordsaksjoner i Irak

Mullah Krekar ble i 2003 siktet for overtredelse av straffeloven § 147 a, samt provisorisk anordning om forbud mot finansiering av terrorisme m.m. av 5. oktober 2001 for blant annet å ha oppfordret til selvmordsaksjoner og kamp mot amerikanske interesser i tiden før den amerikanske invasjonen av Irak i mars 2003. Lagmannsretten avviste fengslingen av Krekar blant annet med den begrunnelsen at bestemmelsen ikke fikk anvendelse på de aktuelle handlinger innenfor rammen av en krigssone.¹⁴⁴ Økokrim som påtalemyndighet, anførte i sin anke til Høyesteretts kjæremålsutvalg at det sentrale spørsmålet var om selvmordsaksjonen Krekar hadde truet med var rettmessig.¹⁴⁵ Kjæremålsutvalget sa seg enig i lagmannsrettens lovtolkning og gjentok at straffeloven § 147 a ikke får anvendelse på selvmordsaksjoner ”når trusselen ikke går ut på å ville angripe sivile mål utenfor en krigssone, men at truslene er knyttet til aksjoner av militær art.”

Dette må altså bety at retten innfortolket en rettstridsreservasjon for lovlige stridshandlinger. Situasjonen i Irak etter den amerikanske invasjonen må imidlertid trolig karakteriseres som en internasjonal konflikt og det er ikke gitt at den samme tolkningen ville blitt lagt til grunn dersom rammen var en ikke-internasjonal konflikt.¹⁴⁶ Dette begrenser kjennelsenes overføringsverdi til det aktuelle spørsmålet, men kan allikevel trekkes til inntekt for at også før forarbeidene til de nye terrorbestemmelsene var det en oppfatning om at også ulovlig stridendes handlinger i visse tilfeller må unntas terrorbestemmelsenes anvendelsesområde.

---

¹⁴⁴ LB-2003-1073

¹⁴⁵ Rt 2003 s. 462

¹⁴⁶ Genève-konvensjon I-IV artikkel 2

3.2.3.2 Terrorfinansieringssaken

Abdirahman Abdi Osman ble i 2009 tiltalt for å ha finansiert handlinger i Somalia som var i strid med straffeloven § 147 a og for å ha overført penger til organisasjonen Al-Shabaab. Spørsmålet om overtredelse av straffeloven § 147 b ble behandlet i Oslo Tingrett der dom falt 6. desember 2010.¹⁴⁷ Saken ble anket til Borgarting Lagmannsrett som avsa dom 22. desember 2011.¹⁴⁸

Forholdet mellom humanitærretten og de norske terrorbestemmelsene ble grundig behandlet av Oslo Tingrett i nevnte sak. Dommen fastslår at det må gjelde begrensninger i terrorbestemmelsenes rekkevidde i væpnet konflikt. Tingretten gjennomgår humanitærretten og kommer, i overensstemmelse med Ot.prp.nr 8, noe forenklet til at terrorlovgivningen ikke får anvendelse etter sin ordlyd på regulære statlige styrker i en internasjonal væpnet konflikt, regulære statlige styrker i en ikke-internasjonal væpnet konflikt, andre lovlig stridende i en internasjonal væpnet konflikt, frigjøringsbevegelser i en ikke-internasjonal væpnet konflikt og opprørsgrupper i en ikke-internasjonal væpnet konflikt regulert av Tilleggsprotokoll II, så fremt disse to siste gruppene handler i overensstemmelse med humanitærretten. Retten tar så opp spørsmålet om også andre opprørsgrupper i en ikke-internasjonal væpnet konflikt som faller inn under fellesartikkel 3 skal unntas fra terrorforbudet ”så langt deres handlinger er innenfor humanitærretten”. Retten viser til forarbeidenes ”klare standpunkt” mot dette og besvarer spørsmålet benektende, dog under noe tvil. Retten mener altså at terrorbestemmelsene får full anvendelse etter sin ordlyd på situasjoner som faller inn under fellesartikkel 3. Dette vil si at handlinger i slike situasjoner skal bedømmes på samme måte som i fredstid og at enhver handling som oppfyller gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 147 a vil karakteriseres som en terrorhandling. På bakgrunn av rettens kvalifisering av situasjonen i Somalia i den aktuelle tidsperioden, fremstår imidlertid denne vurderingen som et obiter dictum.

---

¹⁴⁷ T-OSLO-2009-200483

¹⁴⁸ RG 2011 1655 (Borgarting)

For de øvrige situasjoner av væpnet konflikt, konkluderer retten med at terrorbestemmelsene må tolkes innskrenkende i overensstemmelse med humanitærrettens begrensede terrorbegrep. Tingretten frikjente tiltalte på grunn av utilstrekkelig forsett med tanke på finansiering av de terrorhandlinger Al-Shabaab beviselig hadde begått. Derimot ble tiltalte dømt for overtredelse av våpenembargo av Somalia.

Påtalemyndigheten anket frikjennelsen for terrorfinansiering inn for Borgarting Lagmannsrett. I anken fra Det Nasjonale Statsadvokatembetet fremgår påtalemyndighetens vurdering av lovanvendelsen under de aktuelle spørsmål.¹⁴⁹ Av betydning for oppgaven er påtalemyndighetens avvisning av ”det begrensede terrorbegrep” i væpnet konflikt. Påtalemyndigheten gir uttrykk for at ethvert brudd på humanitærretten som oppfyller vilkårene i straffelovens terrorbestemmelser vil kunne straffes etter sistnevnte. I ankeskrivet avvises tingrettens forståelse av at kun de humanitærrettsbrudd som har som formål å skremme sivilbefolkningen, vil være omfattet av terrorbestemmelsene. Også Lagdommer avviser det begrensede terrorbegrep i sin rettsbelæring.¹⁵⁰ Dommeren fastslår at lovens ordlyd gjelder fullt ut også i en væpnet konflikt. Til støtte for denne forståelsen uttrykker dommeren at ”Verken tolkningen av konvensjonene eller forarbeider og etterarbeider til de norske terrorbestemmelsene, tilsier et begrenset terrorbegrep etter mitt syn.”¹⁵¹ Imidlertid oppstiller også fagdommer unntak fra dette utgangspunktet. Dommeren knytter dette til begrepet væpnede styrker og sier at disse ikke kan dømmes etter terrorbestemmelsene. Hva som faller under definisjonen av væpnede styrker vil så variere avhengig av hvorvidt konflikten er internasjonal eller ikke-internasjonal. I en internasjonal konflikt må regulære statlige styrker og andre militære enheter som er underlagt samme kommandostruktur som regulære statlige styrker unntas straffelovens terrorbestemmelser. I en ikke-internasjonal

---

¹⁴⁹ Påtalemyndighetens anke til Borgarting Lagmannsrett over Oslo Tingretts dom av 6. desember 2010.

¹⁵⁰ Fagdommers beskrivelse av terrorforsettet i den begrensede terrordefinisjonen: ”angrep rettet mot sivile mål med det forsett å skape alvorlig frykt i befolkningen.” Dette er en misforståelse av begrepet da ”sivile mål” ikke er et begrep som brukes i humanitærretten. Derimot er kjernen i distinksjonsprinsippet at det skal skilles mellom sivile objekter og militære mål, Henckaerts (2005) s. 25, regel 7

¹⁵¹ Rettsbelæring – spesiell del (terrorfinansiering)

konflikt er derimot utgangspunktet at ikke-statlige styrker ikke er unntatt fra terrorbestemmelsene. Ifølge rettsbelæringen må det dog gjøres unntak for væpnede styrker som oppfyller vilkårene i artikkel 1 i Tilleggsprotokoll II. Det later imidlertid til at fagdommer mener at det ikke gjelder noen unntak i situasjoner som reguleres av fellesartikkel 3.

Etter dette svarte en utvidet lagrett ”nei” på spørsmålet om overtredelse av terrorfinansieringsbestemmelsen.¹⁵² En ytterligere juridisk vurdering av bestemmelsenes anvendelse i en ikke-internasjonal væpnet konflikt er derfor ikke tilgjengelig.

Terrorfinansieringsaken har ikke vært behandlet i Høyesterett og Lagmannsrettens dom er derfor endelig. Dette kan tale for å legge vekt på denne dommen sammen med Tingrettens dom viss resultat ble bekreftet av Lagmannsretten.

De to dommene i Terrorfinansieringssaken er begge forholdsvis klare på at terrorbestemmelsen får anvendelse etter sin ordlyd på handlinger som er begått av ulovlig stridende i en situasjon som regulert av fellesartikkel 3 og avviser således at rettstridsreservasjonen her får betydning. Begge dommene og rettsbelæringen for Lagmannsretten inneholder imidlertid uttalelser som ikke er i overensstemmelse med den alminnelige forståelse av humanitærretten ved at terskelen for Tilleggsprotokoll II og fellesartikkel 3 er noe utilstrekkelig begrunnet. Videre er dommenes vekt ved tolkningen av fellesartikkel 3 begrenset da forståelsen av terrorbestemmelsens anvendelse i denne typen konflikt ikke fremstår avgjørende for resultatet. Dette svekker dommenes overbevisningsevne og vekt i avveiningen mot andre kilder.

3.2.4 Fremmed rett

Da initiativet til terrorlovgivning i stor grad har blitt tatt på det internasjonale plan, er fremmed rett en viktig rettskildefaktor ved tolkningen av de norske terrorbestemmelsene. På grunn av terrorismens globale karakter er behovet for rettslikhet stort på området, og

---

¹⁵² RG 2011 1655 (Borgarting)

fremmed praksis vil kunne ha relativt stor vekt ved tolkningen av de norske bestemmelsene.

3.2.4.1 Dansk rett og praksis

På grunn av fremgangen i lovgivningsarbeidet i Danmark, er det særlig de danske reglene som er gjort til gjenstand for nærmere undersøkelse i forarbeidene til straffeloven § 147 a og § 147 b, og viss tolkning vil ha betydning for forståelsen av de norske bestemmelsene.¹⁵³ Utformingen av terrorbestemmelsen i den danske straffelovens § 114 er også tilnærmet lik den norske. Rettspraksis tilknyttet denne bestemmelsen vil derfor kunne ha betydning for tolkningen av den norske bestemmelsen.

Spørsmålet om innskrenkende tolkning av det danske terrorfinansieringsforbudet i møte med humanitærretten var oppe til vurdering i dansk Højesterets dom av 25. mars 2009.¹⁵⁴ I den såkalte *Fighters & Lovers – saken* stod seks dansker tiltalt for å ha finansiert terror gjennom å ha sendt overskuddet fra t-skjortesalg til PFLP i Palestina og FARC i Colombia. Retten trakk i sin begrunnelse frem diverse angrep PFLP og FARC hadde begått mot sivile. Som et argument for domfellelse bemerket Højesteret i dommen at PFLPs og FARCs handlinger ikke kunne likestilles med staters maktanvendelse. Dette kan tolkes som at Højesteret anser at staters maktanvendelse faller utenom den alminnelige terrordefinisjonen, mens ikke-statlige gruppers handlinger må vurderes på lik linje med handlinger som begås i fredstid. Dette fremkommer dog ikke klart i dommen, og det er derfor en fare for at dette blir spekulasjoner på noe tynt grunnlag. Det er også usikkert hvorvidt de aktuelle konflikter har vært ansett regulert som henholdsvis internasjonal væpnet konflikt, ikke-internasjonal væpnet konflikt regulert av Tilleggsprotokoll II eller av fellesartikkel 3. Overføringsverdien av denne dommen er derfor begrenset.

---

¹⁵³ Ot.prp. nr. 61 (2001-2002) s. 20

¹⁵⁴ UfR 2009 1453 *Fighters and Lovers*

3.2.4.2 Italiensk rett

I Italia har spørsmålet om terror i væpnet konflikt blitt behandlet i rettsvesenet i den såkalte Bouyahia Maher Ben Abdelaziz et al-saken som dreiet seg om rekruttering til organisasjonen Ansar-al-Islams kamp mot USA i Irak i starten av konflikten mellom Irak og den USA-ledede koalisjonsstyrken. De tiltalte ble frikjent i ankeinstansen da retten fant at de aktuelle handlinger i Irak ble begått i tilknytning til den væpnede konflikten i landet og utelukkende var rettet mot militære mål. Selv om handlingene var dekket av terrordefinisjonen i fredstid, oppfylte handlingene ikke definisjonen i væpnet konflikt.¹⁵⁵ Retten la således til grunn at terrorbegrepet i en væpnet konflikt, kun gjelder handlinger rettet mot sivile, mens det i fredstid er tilstrekkelig at handlingen utgjør en indirekte trussel mot sivilbefolkningen.¹⁵⁶

Denne dommen kan trekkes til inntekt for at terrorbegrepet i væpnet konflikt er snevrere enn i fredstid. Imidlertid er det ikke gitt at den italienske domstolen ville kommet til samme resultat dersom konteksten var en ikke-internasjonale væpnet konflikt og overføringsverdien på det aktuelle spørsmålet er derfor begrenset.

3.2.4.3 EU-retten

I etterkant av terrorangrepene mot USA 11. september 2001, vedtok EU 13. juni 2002 Framework Decision on combating terrorism.¹⁵⁷ Denne rammeavgjørelsen er ikke omfattet av EØS- eller Schengen-avtalen og er derfor ikke bindende for Norge. I forarbeidene til terrorbestemmelsene i den norske straffeloven sies det imidlertid at EUs forslag er tatt i betraktning ved utformingen av de norske bestemmelsene. Terrorismens grenseoverskridende karakter gjør også at hensynet til rettslikhet taler tungt for tolkning i samsvar med EU-retten.¹⁵⁸ I forarbeidene til de nye terrorbestemmelsene i straffeloven 2005 sies det at

---

¹⁵⁵ Kessing (2008) s. 49-50

¹⁵⁶ Kessing (2009) s. 102-103

¹⁵⁷ OJ 2002 L 164/3

¹⁵⁸ Ot.prp. nr. 61 (2001-2002) s. 23

denne har ”klare likhetstrekk” med definisjonen av terrorhandlinger i EU-retten og ”(...) det kunne gi uheldige signaler om den norske straffeloven inneholder mindre strenge bestemmelser om terrorhandlinger og organisert kriminalitet enn den harmoniserte lovgivningen i EU-landene.”¹⁵⁹ Dette bevisste standpunktet for harmonisering taler for å legge vekt på EU-retten som kilde ved tolkningen av straffeloven § 147 a.

EUs Rammeavgjørelse ble vedtatt etter lange diskusjoner om definisjonen av terrorisme og eventuelle unntak fra denne.¹⁶⁰ Blant annet ble det foreslått at kun ulovlige handlinger skulle omfattes. Dette ble imidlertid fjernet og erstattet med en unntaksbestemmelse i preambelens avsnitt 11.¹⁶¹ Her sies det for det første at rammeavgjørelsens bestemmelser ikke får anvendelse på handlingene til en stats væpnende styrker under væpnet konflikt så fremt deres handlinger er omfattet av andre folkerettslige regler. Videre avgrenses det mot ”actions by armed forces during periods of armed conflict, which are governed by international humanitarian law (...)”

Spørsmålet er om denne unntaksbestemmelsen også omfatter ulovlig stridende i en ikke-internasjonalt konflikt regulert av fellesartikkel 3. Svaret på dette vil bero på en tolkning av ”armed forces” og ”governed by international humanitarian law”. I den danske versjonen av Rammeavgjørelsen er ”omfattet av denne rett” brukt. Det er nærliggende at konflikter som reguleres av Tilleggsprotokoll II kan sies å være ”omfattet av denne rett”. Derimot kan det stilles spørsmålsteget ved om det fåtall regler som oppstilles i fellesartikkel 3 er tilstrekkelig til å si at stridshandlinger i slike konflikter er omfattet av denne rett. I tillegg til de reglene som er fastsatt i fellesartikkel 3, må også det som følger av sedvaneretten sies å være en del av den internasjonale humanitærretten. Som vist i kapittel 2.2.2 finnes det en rekke regler som regulerer adferd også i konflikter som kun er omfattet av fellesartikkel 3.

---

¹⁵⁹ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 29

¹⁶⁰ OJ 2002 L 164/3

¹⁶¹ Husabø (2009) s. 369-371

Dette tilsier at også stridshhandlingene i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt er ”governed by international humanitarian law” og således ikke omfattet av EUs rammeavgjørelse.¹⁶²

Et neste spørsmål er om også handlinger begått av det som over er kalt ulovlig stridende er omfattet av dette unntaket for ”armed forces” i en konflikt regulert av fellesartikkel 3. På den ene siden ligger det i selve definisjonen av ulovlig stridende at disse ikke har krav på amnesti for etterfølgende straffeforfølgelse for deres handlinger under væpnet konflikt. På den annen side er det klart at ”armed forces” vil inkludere statlige styrker og dersom disse skal være unntatt fra Rammeavgjørelsen, mens ulovlig stridende ikke skal være det, vil dette innebære at partene i en konflikt blir behandlet ulikt. Dette hensynet utelukker imidlertid ikke en slik tolkning. Videre kan en uttalelse avgitt av Den europeiske unions råd i forbindelse med vedtagelsen av Rammeavgjørelsen, trekkes til inntekt for at ”armed forces” ikke inkluderer ulovlig stridende.¹⁶³ Her uttrykker Rådet at Rammeavgjørelsen ikke skal anvendes på handlinger begått av personer som kjemper for å bevare eller gjeninnføre demokrati. Dette kan tolkes som et unntak fra hovedregelen om at opprørsgrupper som ikke har dette formålet, er omfattet av terrordefinisjonen i Rammeavgjørelsen.

Etter dette kan det sluttet at ei heller anvendelsesområdet til EUs Rammeavgjørelse er fullstendig avklart med tanke på ulovlig stridendes handlinger i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt. Det er imidlertid nærliggende å tolke avgjørelsen dit hen at ulovlig stridende er omfattet av terrordefinisjonen i en situasjon som regulert av fellesartikkel 3.

3.2.5 Hovedregelen om stridshhandlingers straffbarhet

På bakgrunn av gjennomgangen av relevante kilder som er foretatt over, må det sluttet at handlinger begått av ulovlige stridende i en situasjon regulert av fellesartikkel 3 er omfattet av terrorbestemmelsen selv om de aktuelle handlinger ikke strider mot humanitærretten. Dette er dog en konklusjon basert på en avveining av noe motstridende og uklare rettskilder

---

¹⁶² Husabø (2009) s. 374-375

¹⁶³ Rådsdokument 11532/02 s. 19

og den er derfor underlagt noe usikkerhet. Det er særlig forarbeidene til de nye terrorbestemmelsene som taler for denne løsningen. Spørsmålet er her vurdert og Justisdepartementet har tatt klart standpunkt til fordel for den ovennevnte løsning. Dette har også blitt fulgt opp i rettspraksis og har noe støtte i EUs Rammeverk for bekjempelse av terrorisme. Forarbeidene kan imidlertid kritiseres for ikke å ha vurdert amnestioppfordringen i humanitæretten og for å ha lagt en feilaktig forståelse av nedre terskel for fellesartikkel 3 til grunn. Både forarbeidene til någjeldende og den nye straffeloven gir anvisning på at den alminnelige rettstridsreservasjonen får betydning for lovlige stridshandlinger begått i en internasjonal væpnet konflikt og en konflikt regulert av Tilleggsprotokoll II.

3.3 Finnes det tilfeller der ulovlig stridendes lovlige stridshandlinger allikevel holdes utenfor terrorbestemmelsen?

I de allerede nevnte uttalelsene fra PSTs påtaleansvarlig advares det mot mulig straffefølgelse ved retur til Norge fra Syria, da ”PST ikke har tatt endelig standpunkt til om opprøret i Syria er legitimt eller ikke.”¹⁶⁴ Uttalelsene må forstås som at det gjelder unntak fra hovedregelen om straffbarhet dersom opprøret er legitimt. Grunnlaget for et slikt unntak må baseres på en tolkning av terrorbestemmelsens ordlyd, sett i lys av internasjonale kilder og den alminnelige rettstridsreservasjonen. Sistnevnte kan medføre at ellers straffverdige handlinger lates straffefrie da andre tungtveiende hensyn taler mot straff. Spørsmålet som kan stilles er om enkelte handlinger som for øvrig oppfyller terrorbestemmelsens objektive vilkår er unntatt bestemmelsens virkeområde da handlingene ikke kan anses å være utført med det forsett ”urettmessig å tvinge offentlige myndigheter eller en mellomstatlig organisasjon til å gjøre, tåle eller unnlate noe av vesentlig betydning (...)”.¹⁶⁵

I forarbeidene til dagens terrorbestemmelser fremkommer det flere holdepunkter for å hevde at også i en situasjon som er regulert av fellesartikkel 3, vil enkelte handlinger som oppfyller gjerningsbeskrivelsen i terrorbestemmelsen, allikevel ikke anses straffbare. Flere av

---

¹⁶⁴ Akerhaug (2012)

¹⁶⁵ Straffeloven § 147 a bokstav c

høringsinstansene argumenterer for at det er behov for en avgrensning slik at ikke legitime frigjøringskamper og sivil ulydighetsaksjoner som ANC's motstandskamp og anti-globaliseringsdemonstrasjoner vil være omfattet av bestemmelsen. Dommerforeningen uttaler at "Det er viktig at interne, nasjonale konflikter ikke omfattes av bestemmelsen." Justisdepartementet imøtegår disse argumentene og uttaler at terrorbestemmelsen ikke bør ramme "rettmessige aksjoner som gjennomføres for å frigjøre et folk fra undertrykkende eller udemokratiske regimer".¹⁶⁶ Videre sies det at partisanhandling av typen som ble begått under 2. verdenskrig "for å bevare eller gjenskape demokratiske verdier" er eksempel på en situasjon der bestemmelsen vil måtte tolkes innskrenkende.¹⁶⁷ Også handlinger i forbindelse med fagforeningsarbeid eller anti-globaliseringsbevegelsen er handlinger som faller utenfor terrorbegrepet. Det gis imidlertid ingen ytterligere kommentarer eller forklaringer på hvorfor en innskrenkende tolkning er på sin plass akkurat i disse tilfellene. I merknadene til terrorfinansieringsbestemmelsen sies det at støtte til frigjøringsbevegelser ikke rammes, så fremt disse gruppene ikke utfører terrorhandling. Begrunnelsen for å avgrense mot disse gruppenes handlinger er imidlertid at disse ikke utfører "særdeles grove straffbare handlinger".¹⁶⁸

En viss støtte for et slikt unntak fra hovedregelen finnes i EU-retten, nærmere bestemt i den erklæringen som ble avgitt av Rådet i forbindelse med vedtagelsen av EUs Rammeavgjørelse.¹⁶⁹ Her uttrykker Rådet at Rammeavgjørelsen ikke skal anvendes på handlinger begått av personer som kjemper for å bevare eller gjeninnføre demokrati. Avgrensingene later til å gjelde uavhengig av om handlingen er begått i fredstid eller som del av en væpnet konflikt.

Dette kan altså tolkes som at Rådet legger opp til en vurdering av lovlighet etter hva som er formålet bak terrorhandlingen der noen årsaker vil rettferdiggjøre en ellers forbudt hand-

---

¹⁶⁶ Ot.prp. nr 61 (2001-2002) s. 33-36

¹⁶⁷ Hva dette sikter til er ikke nærmere definert, men det er nærliggende at dette henspiller på blant annet sabotasjehandling som ble begått av motstandsbevegelsen under 2. verdenskrig

¹⁶⁸ Ot.prp. nr. 61 (2001-2002) s. 97

¹⁶⁹ Rådsdokument 11532/02 s. 19

ling.¹⁷⁰ Det kan innvendes mot dette standpunktet at det bryter med alminnelig enighet på internasjonalt nivå om at det ikke finnes unntak fra terrorforbudet i fredstid.¹⁷¹ I så måte uttrykker FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1269 at terrorhandlinger fordømmes ”irrespective of motive, wherever and by whomever committed”.¹⁷² Den tilnærmet samme formuleringen er brukt i utkast til ny terrorkonvensjon.¹⁷³ Ei heller er denne tilnærmingen i overensstemmelse med humanitærretten som ikke skiller etter hva som er det overordnede formålet bak stridshandlingene.

Selv om lovgiver kan kritiseres for å begrunne unntaket for såkalte ”politiske forbrytelser”¹⁷⁴ noe mangelfullt i forarbeidene, later dette unntaket til å ha vid støtte i internasjonale kilder. Etter dette må det siste alternative terrorforsettet om ”urettmessig å tvinge offentlige myndigheter”¹⁷⁵ til en handling, tolkes i lys av demokratihensyn der frigjøring fra udemokratiske regimer kan late en ellers straffbar handling straffefri. Dette kan få betydning for ulovlig stridende som anvender lovlige stridshandlinger i sin kamp mot et undertrykkende regime.

3.4 Konklusjon om lovlige stridshandlingers straffbarhet

På bakgrunn av de ovennevnte rettskilder kan det konkluderes med at hovedregelen i en situasjon regulert av fellesartikkel 3 er at terrorbestemmelsene får anvendelse etter sin ordlyd, mens lovlige stridshandlinger i en situasjon regulert av Tilleggsprotokoll II, ikke er omfattet av terrorbestemmelsene.

---

¹⁷⁰ Saul (2006) s. 88-89

¹⁷¹ Kessing (2008) s. 41-42

¹⁷² S/RES/1269 (1999)

¹⁷³ Saul (2006) s. 184 flg.

¹⁷⁴ Generaladvokaten (2007)

¹⁷⁵ Straffeloven § 147 a første ledd bokstav c

Det åpnes videre for at politiske forbrytelser i form av rettmessige frigjøringsaksjoner mot udemokratiske regimer holdes utenfor, også når disse handlinger er begått i en situasjon regulert av fellesartikkel 3. Dette unntaket må på bakgrunn av ordlyden i § 147 a første ledd bokstav c, enkelte uttalelser i EU-retten og i forarbeidene knyttes opp mot hvorvidt formålet bak handlingen er begrunnet i demokratihensyn. En ytterligere pekepinn på den vurderingen som må foretas, gis imidlertid ikke.

Rettsgrunnlaget for denne løsningen er forholdsvis tynt, men da spørsmålet ikke har vært behandlet i Høyesterett, må lovgiverviljen slik denne gir seg uttrykk i forarbeidene, tillegges betydelig vekt. Dette tolkningsresultatet strider ikke med folkeretten da humanitærrettens amnestioppfordring kun er nettopp det, en oppfordring. Dog kan lovgiver kritiseres for ikke grundig å ha vurdert forholdet til amnestioppfordringen i humanitærretten og argumentene bak et slikt amnesti. Dette skal det vendes tilbake til i en vurdering av rettsregelen, de lege ferenda.

4 Er humanitærrettens amnestioppfordring tilstrekkelig ivare tatt? – En vurdering av den gjeldende rettsregel de lege ferenda

Den rettsregelen som er skissert over, har grunnlag i en tolkning av terrorbestemmelsenes ordlyd, en vurdering av uttalelser i forarbeidene og har støtte i internasjonale kilder. Dog er tolkningen forbundet med noe usikkerhet. Jeg mener at det er gode grunner for at denne regelen burde vært utformet annerledes, slik at også lovlige krigshandlinger begått i en situasjon regulert av fellesartikkel 3, var unntatt terrorbestemmelsene. Det er særlig hensynet til humanitærrettens system og den sedvanerettslig forankrede amnestioppfordringen som tilsier en annen løsning enn den som er valgt av lovgiver.

I det følgende vil jeg utdype og gi en begrunnelse for hvorfor, de lege ferenda, terrorbestemmelsen burde avgrenses mot lovlige stridshandlinger begått av ulovlig stridende også i situasjoner regulert av fellesartikkel 3.

Humanitærretten oppfordrer statene til å innvilge amnesti for lovlige stridshandlinger som er begått i tilknytning til stridighetene.¹⁷⁶ Begrunnelsen for denne oppfordringen ligger i humanitærrettens system. Humanitærretten gir væpnede styrker rett til å begå handlinger som under andre omstendigheter ville vært forbudt. Samtidig pålegger humanitærretten de væpnende styrker en rekke plikter og forholdsregler som har til formål å redusere faren for tap av uskyldige liv og sikre falne og skadede soldater et minimum av rettigheter og en viss beskyttelse. En av de viktigste årsakene til at dette systemet fungerer, er den gjensidige tilliten til at motparten handler på tilsvarende vis. I en internasjonal konflikt har en soldat rett til krigsfangestatus dersom han eller hun blir tatt til fange av motparten.¹⁷⁷ Dette innebærer enkelte rettigheter og immunitet mot straffeforfølgelse for lovlige stridshandlinger. I en ikke-internasjonal væpnet konflikt finnes derimot ikke krigsfangestatus, og den ulovlig stridende risikerer å bli straffeforfulgt for enhver stridshandling han har begått, uavhengig av om denne er lovlig eller ulovlig etter folkeretten. Det er grunn til å tro at humanitærrettens oppfordring om etterfølgende amnesti for lovlige stridshandlinger fungerer som et incitament for de stridende til å overholde grunnleggende regler i væpnet konflikt. Hvis den ulovlige stridende vet at han vil kunne straffeforfølgelses uavhengig av om humanitærrettens regler overholdes eller ikke, vil incitamentet til å overholde de minimumsregler som finnes i en væpnet konflikt, falle bort. Uten et slikt incitament reduseres beskyttelsen til sårbare grupper mot følgene av stridshandlingene.¹⁷⁸

Amnestier for begåtte stridshandlinger spiller også en viktig rolle ved inngåelse av fredsavtaler.¹⁷⁹ Det er grunn til å tro at det er vanskeligere å få partene til forhandlingsbordet dersom ikke amnesti for de stridshandlingene som er begått er en reell mulighet. Samtidig er det en fare for at iveren etter å oppnå en fredsavtale undergraver grunnleggende prinsipper og regler om straffeforfølgelse av internasjonale forbrytelser og medfører straffefrihet for menneskerettighetsbrudd. Det er derfor en vesentlig forutsetning at amnesti kun gis for

---

¹⁷⁶ Tilleggsprotokoll II artikkel 6(5), Henckaerts (2005) s. 611-614, regel 159

¹⁷⁷ Genève-konvensjon III artikkel 4

¹⁷⁸ Sassòli (2006) s. 970-971

¹⁷⁹ Medjouba (2012) s. 3

lovlige stridshandlinger. Disse bekymringene kan være noe redusert etter blant annet *Lomé Amnesty-saken* der det ble slått fast at selv om det var opp til statens skjønn å vurdere hvorvidt man ville innvilge amnesti for stridshandlinger og krigsforbrytelser, vil en slik avtale i den konkrete saken ikke hindre straffeforfølgelse av krigsforbrytelser ved internasjonale straffedomstoler.¹⁸⁰

Videre er det et grunnleggende prinsipp i humanitærretten at partene i en konflikt er likes-tilte rettslig sett.¹⁸¹ Dette er en viktig forutsetning for humanitærrettens funksjon som forsoningsinstrument. I en situasjon regulert av fellesartikkel 3 der opprørsgrupper som ikke oppfyller kravene til territoriell kontroll i Tilleggsprotokoll II artikkel 1 kjemper mot hverandre eller mot statlige styrker, vil manglende etterfølgende amnesti medføre at den ene parten vil måtte stå strafferettslig ansvarlig for de lovlige stridshandlingene begått i løpet av konflikten. Dette vil rimeligvis være den tapende part og medføre en kriminalisering og straffeforfølgelse av de rettmessige stridshandlinger begått av denne partens ulovlig stridende. En slik klassifisering av fienden som terrorist har vært gjort en rekke ganger opp gjennom historien, med det resultat at disse har blitt fratatt grunnleggende rettigheter.¹⁸² I tillegg til de åpenbare menneskerettslige argumentene mot denne praksisen, har det også konsekvenser for humanitærrettens evne til å bidra til forsoning etter konfliktens slutt.

Dagens rettsregel, der hovedregelen i en konflikt regulert av fellesartikkel 3 er at også lovlige stridshandlinger er omfattet av terrorbestemmelsene, men med unntak for handlinger som er begått for ”å bevare eller gjenskape demokratiske verdier,”¹⁸³ kan lett bli oppfattet vilkårlig og kan utnyttes politisk.¹⁸⁴ Det er lite kilder på hvordan unntaket for slike handlinger skal anvendes. Det later til å være opp til påtalemyndighet og domstoler å vurdere hvilke handlinger som skal falle innunder et slikt unntak for politiske forbrytelser. Dette vil lett åpne for en skjønnsmessig regel der et regimes legitimitet vurderes opp mot opprører-

---

¹⁸⁰ Prosecutor v. Kallon and Kamara, avsnitt 66-74

¹⁸¹ Kolb (2008) s. 23 flg.

¹⁸² Kessing (2008) s. 27 flg.

¹⁸³ Ot.prp. nr. 61 (2001-2002) s. 95

¹⁸⁴ Klabbbers (2003) s. 301-302

nes legitimitet. Selv om denne vurderingsmakten blir ivaretatt på en tilstrekkelig fornuftig måte av påtale- og domsmyndighet, er det en fare for at unntaket oppfattes utad som en måte å angripe kun enkelte grupper mennesker, mens andre får gå ustraffet etter å ha begått samme type handling. Dette kan skape inntrykk av at prinsippet om likhet for loven ikke etterleves. Som eksempel kan vises til den siste tidens oppmerksomhet rundt, og krav om straffeforfølgelse av, norske muslimer som drar til Nord-Afrika, Midtøsten, Kaukasus og Afghanistan for å kjempe mot til dels tvilsomme regimer, mens lite oppmerksomhet er gitt til for eksempel tidligere finansiering av stridshandlinger på Sri Lanka. Det er godt mulig at det er gode juridiske grunner til en slik forskjell, men det er ikke gitt at det oppfattes slik utad.

Regelen er også uklar. Dette kan gå på bekostning av borgernes rettssikkerhet. Den høye strafferammen for terrorforbrytelser tilsier at klare regler bør være et grunnleggende mål for utviklingen av en rettsregel. Både legalitetsprinsippet og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen oppstiller krav til klarhet og presisjon ved utformingen av norske straffebud.¹⁸⁵ Formålet er at borgeren skal ha mulighet til å forutse sin rettstilling.¹⁸⁶ Der- som straffbarheten er knyttet til hvorvidt påtalemyndigheten anser stridighetene som be- grunnet i demokratiske verdier eller ei, vil det være vanskelig for borgeren å forutse sin rettstilling.

Mot klarhetskravet står hensynet til statens fleksibilitet ved anvendelse av straffebestem- melsene. Staten har selv ansvar for kriminalitetsbekjempelse, noe som også vil innebære å fritt kunne straffeforfølge de alvorlige handlingene det her er tale om. Tilleggsprotokoll II artikkel 3(1) gir nettopp uttrykk for at denne artikkelen ikke skal begrense statenes suvere- ne rett til å opprettholde lov og orden innenfor landets grenser. Også fellesartikkel 3 siste ledd sier at anvendelse av denne bestemmelsen ikke endrer partenenes juridiske status. Kom- mentarutgaven til bestemmelsen sier at det i dette ligger en rett til å straffeforfølge opprøre-

---

¹⁸⁵ EMK artikkel 7, jf. Menneskerettsloven § 2

¹⁸⁶ Høstmælingen (2003) s. 212-213

re.¹⁸⁷ En stats rett til å slå ned på opprør og straffeforfølge personer som utfordrer landets myndigheter ligger nettopp i kjernen av det legitime voldsmonopolet som definerer en stat.¹⁸⁸ I noen tilfeller må imidlertid hensynet til borgernes rettssikkerhet veie mer enn statens rett til å straffeforfølge.

Dersom rettsregelen skal ta forarbeidene til de nye terrorbestemmelsene på ordet, innebærer dette at lovlige stridshandlinger begått av såkalte ulovlig stridende i en konflikt regulert av Tilleggsprotokoll II ikke er omfattet av terrorbestemmelsene, mens alle stridshandlinger, både lovlige og ulovlige, som oppfyller gjerningsbeskrivelsen i terrorbestemmelsen vil være omfattet hvis de blir begått av ulovlig stridende i en konflikt som kun reguleres av fellesartikkel 3. Justisdepartementet mener at noe annet ville medføre en uthuling av terrorkonvensjonene og følgelig også terrorbestemmelsene.¹⁸⁹ Det er imidlertid noe vanskelig å se gode argumenter for et slikt skarpt skille mellom de to typer konflikt. Forskjellen mellom de to typene konflikt er i realiteten liten hva gjelder konfliktens legitimitet eller intensitet. Et videre moment er at det i forarbeidene til de nærliggende krigsforbrytelsesbestemmelsene uttales at det på generelt grunnlag ikke skal skille mellom internasjonale og ikke-internasjonale konflikter ved tolkningen av disse bestemmelsene, med mindre det er relevante forskjeller mellom de to typene konflikt.¹⁹⁰ For disse bestemmelsene har altså departementet ikke ansett et skille relevant. Det er liten grunn til at dette skal være forskjellig for krigsforbrytelser og terrorhandlinger.

Det som skiller konflikter regulert av Tilleggsprotokoll II fra konflikter regulert av fellesartikkel 3, er heller at i den førstnevnte typen konflikt er den ene parten landets myndigheter, mens den andre parten er en opprørsgruppe med en viss territoriell kontroll.¹⁹¹ Ifølge Røde Kors' sedvanerettsstudie gir store deler av Tilleggsprotokoll II uttrykk for sedvanerett som

---

¹⁸⁷ Pictet (1960) s. 43-44

¹⁸⁸ Weber (1978) s. 54 flg.

¹⁸⁹ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 163-164

¹⁹⁰ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 88-89

¹⁹¹ Tilleggsprotokoll II artikkel 1

er gjeldende i alle ikke-internasjonale konflikter.¹⁹² Forskjellen på de to typene konflikt er derfor ytterligere redusert. Et skille mellom de to typer konflikt vil medføre at personer som kjemper i en konflikt som er regulert av Tilleggsprotokoll II vil være bedre beskyttet og ha flere rettigheter enn de som kjemper i en konflikt som er regulert av fellesartikkel 3. Mens en person som finansierer en lovlig stridshandling i en situasjon som etter en komplisert juridisk vurdering kvalifiseres under Tilleggsprotokoll II, ikke kan straffes for terrorfinansiering etter straffeloven § 147 b, kan den som finansierer tilsvarende handling i en konflikt der den aktuelle opprørsgruppen ikke oppfyller kravene i Tilleggsprotokoll II artikkel 1, straffes for terrorfinansiering. Dette vil i praksis kunne fremstå vilkårlig, da en juridisk kvalifisering av konflikten på bakgrunn av de to nevnte vilkår vil være det som skiller den straffebelagte handlingen fra den lovlige handlingen. Derimot ville et slikt skille vært noe mer nærliggende dersom fellesartikkel 3 også omfattet opptøyer samt isolerte og sporadiske voldshandlinger slik forarbeidene gir uttrykk for.¹⁹³ I og med at denne forståelsen av fellesartikkel 3 ikke kan legges til grunn, faller også noe av argumentasjonsverdien til disse forarbeidene bort. På den annen side, uten at forarbeidene argumenterer langs disse linjer, kan et poeng i skillet være at myndighetenes styrker i en situasjon regulert av Tilleggsprotokoll II uansett vil være unntatt den vide terrordefinisjonen i § 147 a på bakgrunn av innvilgelse av kombattant-status. Likhets hensyn mellom partene taler derfor for at også opprørsgruppen som kjemper mot myndighetene skal være unntatt. I en situasjon regulert av fellesartikkel 3 er det derimot ikke gitt at en av partene er tilknyttet myndighetene, og regelen vil derfor kunne slå likt ut for begge parter.

Hensynet til straffverdighet har blitt vektlagt i forarbeidene. De handlingene som er omfattet av terrorbestemmelsenes ordlyd er svært alvorlige handlinger, og det er et behov for et klart standpunkt mot terrorisme. Det er ingen tvil om at drap på personer, uansett om de er sivile eller militære, med det formål ”å forstyrre alvorlig en funksjon av grunnleggende

---

¹⁹² Henchaerts (2005)

¹⁹³ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 164

betydning i samfunnet”¹⁹⁴ er alvorlig og isolert sett en særdeles straffverdig handling. Når man imidlertid er rede til å unnta slike handlinger dersom de er begått av statlige styrker eller opprørsgrupper i en konflikt regulert av Tilleggsprotokoll II, viser dette at man anser disse handlingenes straffverdighet for liten når de blir begått som del av en væpnet konflikt. Det er lite grunn til at handlingen skal være mer straffverdig når den er begått i en situasjon regulert av fellesartikkel 3

Etter dette fremstår hensynet til humanitærrettens system som grunnleggende, og det taler sterkt for at humanitærrettens amnestioppfordring bør få mer gjennomslag, også ved anvendelse av terrorbestemmelsene i en konfliktsituasjon regulert av fellesartikkel 3. Når humanitærretten pålegger statene å overveie amnesti for ulovlig stridenes lovlige strids-handlinger, bør dette veie tungt i en totalvurdering av terrorbestemmelsenes anvendelse i en ikke-internasjonale væpnet konflikt. Humanitærretten har en betydningsfull plass ikke bare under stridshandlingene, men også i ettertid. Å gjøre lovlige stridshandlinger til ulovlige terrorhandlinger vil kunne undergrave humanitærretten som beskyttelses- og forsoningsinstrument med den følge at de som har mest behov for beskyttelse mot konflikten herjinger havner i en mer usikker og utsatt situasjon. Hensynet til disse personenes sikkerhet, samt rettsikkerheten til dem som begår de nevnte handlinger, bør ved utformingen av terrorbestemmelsene veie tyngre enn statens behov for å kunne straffeforfølge ulovlig stridendes lovlige stridshandlinger. I forbindelse med den lovendring som nå blir vurdert, bør terrorbestemmelsen avgrenses klart mot lovlige stridshandlinger, uavhengig av hvem som har begått disse.

---

¹⁹⁴ Straffeloven § 147 a

5 Avsluttende bemerkninger

I de tidligere nevnte uttalelsene fra PSTs påtaleansvarlig fremkommer det at norske statsborgere vil kunne bli stilt til ansvar for de handlinger som begås i en konflikt som den i Syria, og at sågar terrorbestemmelsene vil kunne anvendes for dette formål. Det fremkommer også at PST ikke har tatt endelig standpunkt til legitimiteten i det opprøret som foregår i Syria mot Assad-regimet. Disse uttalelsene gir uttrykk for en rettsregel som har noe tynn rettskildemessig forankring. Spørsmålet om terrorbestemmelsenes anvendelse på ulovlig stridendes handlinger i en ikke-internasjonalt konflikt, har vært hyppig diskutert internasjonalt, men man har hittil ikke oppnådd enighet om dette spørsmålet. I norsk rett synes rettsregelen å være at ulovlig stridendes lovlige stridshandlinger i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt regulert av Tilleggsprotokoll II ikke er omfattet av terrorbestemmelsene i straffeloven, mens det motsatte er tilfellet for handlinger begått i konflikter regulert av fellesartikkel 3. I slike situasjoner kan både lovlige og ulovlige stridshandlinger være gjenstand for straffeforfølgelse etter terrorbestemmelsene, dog er det åpnet for et unntak for enkelte frigjøringsbevegelser dersom formålet bak handlingen er å ”frigjøre et folk fra undertrykkende eller udemokratiske regimer.”¹⁹⁵ Rettskildene er imidlertid i noe grad motstridende og spørsmålet har ikke blitt behandlet av Høyesterett.

Denne rettsregelen kan kritiseres for å ikke ta tilstrekkelig hensyn til den amnestioppfordringen som ligger i humanitærrettens system. Amnestioppfordringen skal virke som et incentiv for ulovlig stridende til å overholde de humanitærrettslige regler som finnes for å sikre et minimum av beskyttelse for dem som trenger det mest under en væpnet konflikt. Videre taler rettsikkerhetshensyn for en klar rettsregel som gir borgeren mulighet til å forutse sin rettstilling. Det skal godt gjøres for borgeren å forutse sin rettstilling når dette vil avhenge av en vurdering av et opprørs legitimitet og heller ikke påtalemyndigheten etter halvannet års stridigheter har bestemt seg for om opprøret i Syria er legitimt eller ikke.¹⁹⁶

---

¹⁹⁵ Ot.prp. nr. 61 (2001-2002) s. 36

¹⁹⁶ Akerhaug (2012)

Kildeliste

5.1 Bøker og artikler

Akerhaug, Lars *Politiets Sikkerhetstjeneste (PST) advarer Syria-krigere*. VG Nett. Publisert 15. oktober 2012.

<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/artikkel.php?artid=10062336> [Sisert 16. oktober 2012]

Cassese, Antonio *The Multifaceted Criminal Notion of Terrorism in International Law*. I: *Journal of International Criminal Justice*. 2006, s. 933-958

Cassese, Antonio *International Criminal Law*. 2. utgave. Oxford, Oxford University Press 2008

Dahl, Arne Willy *Håndbok i militær folkerett*. Oslo, Cappelen Akademisk Forlag, 2008

Dörmann, Knut *The legal situation of "unlawful/unprivileged combatants"*. I: *International Review of the Red Cross*. (2003), s. 45-74.

http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_849_dorman.pdf [Sisert 20. oktober 2012]

Eckhoff, Torstein og Jan Helgesen *Rettskildelære*. 5. utgave. Oslo, Universitetsforlaget, 2001

Eskeland, Ståle *Strafferett*. 2. utgave. Oslo, Cappelen Akademisk Forlag, 2006

Fleck, Dieter *The Law of Non-International Armed Conflicts*. I: *The Handbook of International Humanitarian Law*. 2. utgave. Oxford, Oxford University Press, 2008, s. 605-633

Fleischer, Carl August *Folkerett*. 8. utgave. Oslo, Universitetsforlaget, 2005

Henckaerts, Jean-Marie og Louise Doswald-Beck *Customary International Humanitarian Law. Volume I: Rules*, Cambridge, Cambridge University Press, 2005

Husabø, Erling Johannes og Ingvild Bruce (ass.) *Fighting Terrorism through Multilevel Criminal Legislation*. Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, 2009

Høstmælingen, Njål *Internasjonale Menneskerettigheter*. Oslo, Universitetsforlaget, 2003

Kessing, Peter Vedel *Terrorbekæmpelse og menneskeret*. 1. udgave. København, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, 2009

Kessing, Peter Vedel *Definitionen af terrorisme i fredstid og under væbnet konflikt*. I: Røtting, Peter Vedel (red.) *Retfærd*. Årgang 31 (2008), s. 25-54 (Siteret fra Røtting.org).

Klabbers, Jan *Rebel with a Cause? Terrorists and Humanitarian Law*. I: European Journal of International Law (EJIL). Årgang 14 (2003), s. 299-312.
<http://ejil.oxfordjournals.org/content/14/2/299.full.pdf> [Siteret 8. november 2012]

Kolb, Robert og Richard Hyde *An Introduction to the International Law of Armed Conflicts*. 1. udgave. Oxford, Hart Publishing, 2008

Mallinder, Louise *Peacebuilding, the Rule of Law and the Duty to Prosecute: What Role Remains for Amnesties?* I: Building Peace in Post-Conflict Situations. London, British Institute of International and Comparative Law, 2012, s. 9-43.

Medjouba, Faria *Introduction: Building Peace in Post-Conflict Situations* I: Building Peace in Post-Conflict Situations. London, British Institute of International and Comparative Law, 2012, s. 1-8.

Meisenberg, Simon M. *Legality of amnesties in international humanitarian law. The Lomé Amnesty decision of the Special Court for Sierra Leone*. I: International Review of the Red Cross, 2004, s. 837-851.

http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_856_meisenberg.pdf [Siteret 6. november 2012]

Melzer, Nils *Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law*. International Committee of the Red Cross, 2009.

http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0990.pdf [Siteret 16. oktober 2012]

Pictet, Jean S. *Commentary III Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War*. Geneva, International Committee of the Red Cross, 1960

Ruud, Morten *Innføring i krigens folkerett*. Oslo, Tanum-Norli, 1980

Ruud, Morten og Geir Ulfstein *Innføring i folkerett*. 4. utgave. Oslo, Universitetsforlaget, 2011

Sassòli, Marco *Terrorism and War*. I: Journal of International Criminal Justice. Årg. 4. (2006), s. 959-981.

http://www.heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/jicj4&div=88&collection=journals&set_as_cursor=15&men_tab=srchresults&terms=sassoli&type=matchall#972 [Siteret 28. august 2012]

Saul, Ben *Defining Terrorism in International Law*. Oxford, Oxford University Press, 2006

Scharf, Michael *The Letter of The Law: The Scope of the International Legal Obligation to Prosecute Human Rights Crimes*. I: Law and Contemporary Problems. Årg. 59 (1996), s. 41-61.

<http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1015&context=lcp> [Sitert 5. november 2012]

Weber, Max *Economy and Society. An Outline of Interpretive Socieology*. 2. utgave. Berkley, University of California Press, 1978

5.2 Norske lover

1902	Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10
1999	Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr. 30
2001	Provisorisk anordning om forbud mot finansiering av terrorisme m.m. av 5. oktober 2001 nr. 1134
2005	Lov om straff (straffeloven) av 20. mai 2005

5.3 Forarbeider

5.3.1 Norges offentlige utredninger

NOU 1993:3	Strafferettslige regler i terroristbekjempelsen
------------	---

5.3.2 Odelstingsproposisjoner

Ot.prp. nr. 42 (1995-1996)

Om lov om endringer i straffeloven (forholdet til folkeretten – gjennomføring av havrettskonvensjonens krav til straffelovgivningen)

Ot.prp. nr. 61 (2001-2002)

Om lov om endringer i straffeloven mv. (lovtiltak mot terrorisme – gjennomføring av FN-konvensjonen 9. desember 1999 om bekjempelse av finansiering av terrorisme og FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1373 28. september 2001)

Ot.prp. nr. 8 (2007-2008)

Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpende og formidlende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)

5.3.3 Innstillinger

Innst.O.nr.70 (2001-2002)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot terrorisme – gjennomføring av FN-konvensjonen 9. desember 1999 om bekjempelse av finansiering av terrorisme og FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1373 28. september 2001)

5.4 Traktater og internasjonale konvensjoner

Haag-konvensjon IV	Convention respecting the Laws and Customs of War on Land (Hague Convention IV), Haag 18. oktober 1907
FN-pakten	Charter of the United Nations, San Francisco 26. juni 1945
IMT-charteret	Charter of the International Military Tribunal (IMT), London 8. august 1945
IMTFE-charteret	International Military Tribunal for the Far East Charter (IMTFE Charter), Tokyo 19. januar 1946
Genève-konvensjon I	Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field, Genève 12. august 1949
Genève-konvensjon II	Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea, Genève 12. august 1949
Genève-konvensjon III	Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War, Genève 12. august 1949
Genève-konvensjon IV	Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, Genève 12. august 1949
EMK	Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma 4. November 1950
Wien-konvensjonen	Vienna Convention on the Law of Treaties, Wien 23. mai 1969
Tilleggsprotokoll I	Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the

	Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), Genève 8. juni 1977
Tilleggsprotokoll II	Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), Genève 8. juni 1977
Gisselkonvensjonen	International Convention against the Taking of Hostages, New York 17. desember 1979
ICTY-statuttene	Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY), 25. mai 1993
ICTR-statuttene	Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR), 8. august 1994
Konvensjonen for å bekjempe bombeattentat forårsaket av terrorister	International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings, New York 15. desember 1997
Den arabiske terrorkonvensjonen	Arab Convention on the Suppression of Terrorism, Cairo, 22. april 1998
Roma-vedtektene	Rome Statute of the International Criminal Court (ICC), Roma 17. juli 1998
Den afrikanske terrorkonvensjonen	Organization of African Unity Convention on the Prevention and Combating of Terrorism, Alger 14. juli 1999
Terrorfinansieringskonvensjonen	International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, New York 9. desember 1999
Konvensjonen om kjernefysisk terrorisme	International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism, New York 13. april 2005

5.5 FNs sikkerhetsrådsresolusjoner

S/RES1269 (1999)

United Nations Security Council Resolution 1269 (1999) Adopted by the Security Council at its 4053rd meeting, on 19 October 1999

S/RES/1373 (2001)

United Nations Security Council Resolution 1373 (2001) Adopted by the Security Council at its 4385th meeting, on 28 September 2001

5.6 EU-rettsakter

OJ 2002 L 164/3

Council Framework Decision 2002/475/JHA of 13 June 2002 on combating terrorism

5.7 Domsregister

5.7.1 Norges Høyesterett

Rt. 2003 s. 462

5.7.2 Underrettsavgjørelser

LB-2003-1073 (Borgarting lagmannsrett)

T-OSLO-2009-200483 (Oslo Tingrett)

RG 2011 1655 (Borgarting Lagmannsrett)

5.7.3 Utenlandske dommer

UfR 2009 1453 Fighters and Lovers

5.7.4 Avgjørelser fra internasjonale domstoler

5.7.4.1 Krigsforbryterdomstolen for Det tidligere jugoslavia

Prosecutor v. Galic	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, Haag, 5. desember 2003
Prosecutor v. Brdjanin	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, Haag, 1. september 2004

5.7.4.2 Spesialdomstolen for Sierra Leone

Prosecutor v. Kallon and Kamara	Special Court for Sierra Leone, Freetown, 13. mars 2004
---------------------------------	--

5.8 Andre kilder

Borgarting Lagmannsrett. *Rettsbelæring – Spesiell del (Terrorfinansiering)*. Ingen dokumentdato

Generaladvokaten. *Høring – Forslag til eget kapittel i den nye straffeloven om terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger og spørsmål om ratifikasjon av europarådets konvensjon om firebygging av terrorisme*. Dokumentdato: 29. juni 2007

Justis- og beredskapsdepartementet. *Høring – kriminalisering av forberedelse til terrorhandling, utvidet adgang til tvangsmiddelbruk, og endringer i straffeloven 1902 § 60 a*. Dokumentdato: juli 2012. <http://www.regjeringen.no/pages/37956707/Horingsnotat.pdf>
[Sitert: 24. oktober 2012]

Påtalemyndighetens anke til Borgarting Lagmannsrett over Oslo Tingretts dom av 6. desember 2010. Dokumentdato: 17. desember 2010

Røde Kors Folkerettsseksjonen. *Ikke-internasjonal væpnet konflikt i Syria – IHR*.
<http://www.rodekors.no/vart-arbeid/folkerett/internasjonal-humanitar-rett-ihr-og-syria/ihr-og-konflikten-i-syria/> [Sitert: 22. november 2012]

Rådsdokument 11532/02. *Council of the European Union Monthly Summary of Council Acts*. Brussel, 22. august 2002.
<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/02/st11/st11532.en02.pdf>

Utenriksdepartementet. *Den internasjonale straffedomstol (ICC) Forbrytelseselementer. The International Criminal Court. Elements of Crimes*. Veileder Utenriksdepartementet (2004)